



Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2008/09:80 Äktenskapsfrågor jämte fem motioner som väckts med anledning av propositionen, en motion som enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen väckts med anledning av händelse av större vikt samt tretton motioner från den allmänna motionstiden 2008.

Huvudfrågan i lagstiftningsärendet är om institutet och begreppet äktenskap också ska omfatta par av samma kön. I den delen – med delvis bifall till tre motioner – lägger civilutskottet fram av utskottet utarbetade lagförslag som innebär att en persons kön inte längre ska ha betydelse för möjligheten att gifta sig. Äktenskapsbalken och andra författningar som angår makar görs könsneutrala. Bestämmelserna kommer därmed att tillämpas på samma sätt i fråga om par av olika kön och par av samma kön. Lagen om registrerat partnerskap föreslås upphävd. Redan registrerade partner ska kunna fortsätta att vara det om de vill. De som i stället önskar vara gifta ska ha möjlighet att omvandla sitt registrerade partnerskap till äktenskap. Paret ska kunna välja att göra det genom en enkel anmälan eller genom en vigsel.

Den andra frågan i ärendet gäller vigselverksamheten, en fråga som till skillnad från könsneutrala äktenskap, är föremål för lagförslag i den nu aktuella propositionen. Också i den delen – med delvis bifall till propositionen och de tre motionerna – lägger civilutskottet fram av utskottet utarbetade lagförslag som innebär att det även i fortsättningen ska vara möjligt att i undantagsfall förordna en vigselförrättare för ett enstaka tillfälle. Såsom regeringen föreslagit ska lagfarna domare i tingsrätt inte längre ha kvar några uppgifter inom denna verksamhet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2009.

Övriga i ärendet behandlade motioner avstyrks.

I betänkandet finns en reservation och fyra särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Ärendet och dess beredning	5
Utskottets överväganden	8
Könsneutrala äktenskap	8
Formerna för ingående av äktenskap	13
Vigsel inom trossamfund	14
Borgerlig vigsel	15
Ogiltiga vigslar	18
Situationer med internationell anknytning	19
Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	23
Lagförslagen	24
Ekonomiska konsekvenser	25
Författningskommentar	26
1 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken	26
2 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	30
3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	31
4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap	31
5 Förslaget till lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmyndarskap	34
6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan	34
7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag	35
8 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap	35
9 Förslaget till lag om ändring i sambolagen (2003:376)	37
10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.	37
Reservation	38
Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (kd)	38
Särskilda yttranden	40
1. Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (s)	40
2. Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (kd)	41
3. Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (v)	42
4. Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (mp)	43
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	45
Propositionen	45
Följdmotionerna	45
Motion väckt med anledning av händelse av större vikt	46
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	46

<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	49
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets lagförslag	54
<i>Bilaga 4</i>	
Lagrådsremissens lagförslag	68
<i>Bilaga 5</i>	
Lagrådsyttrande som begärts av utskottet	82

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor

Riksdagen antar de av utskottet i bilaga 3 framlagda förslagen till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om ändring i föräldrabalken,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
5. lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap,
6. lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,
7. lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
8. lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap,
9. lag om ändring i sambolagen (2003:376),
10. lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

Därmed bifaller riksdagen delvis proposition 2008/09:80 och motionerna 2008/09:C4, 2008/09:C9 och 2008/09:C454 samt avslår motionerna 2008/09:K374 yrkande 2, 2008/09:C5 yrkandena 1 och 2, 2008/09:C6, 2008/09:C7, 2008/09:C8, 2008/09:C208 yrkandena 1–4, 2008/09:C256, 2008/09:C271, 2008/09:C277 yrkandena 1 och 2, 2008/09:C325, 2008/09:C351, 2008/09:C392, 2008/09:C447, 2008/09:C459 yrkandena 1 och 2, 2008/09:C464 och 2008/09:U323 yrkandena 1 och 2.

Reservation (kd)

Stockholm den 19 mars 2009

På civilutskottets vägnar

Carina Moberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Moberg (s), Ewa Thalén Finné (m), Johan Löfstrand (s), Eva Bengtson Skogsberg (m), Lennart Pettersson (c), Jan Ertsborn (fp), Hillevi Larsson (s), Gunnar Sandberg (s), Yvonne Andersson (kd), Anti Avsan (m), Eva Sonidsson (s), Lars Tysklind (fp), Jan Lindholm (mp), Katarina Brännström (m), Fredrik Lundh (s), Jan R Andersson (m) och LiseLotte Olsson (v).

Ärendet och dess beredning

Våren 2004 begärde riksdagen genom ett tillkännagivande en parlamentarisk utredning av frågan om könsneutrala äktenskap (bet. 2003/04:LU22, rskr. 200). I januari 2005 gav den dåvarande socialdemokratiska regeringen en särskild utredare i uppdrag att se över ett antal frågeställningar som rör äktenskap och registrerat partnerskap. Huvuduppgiften för utredaren var att göra en grundlig analys av frågan om äktenskap mellan personer av samma kön och redovisa samtliga skäl för och emot. I uppgiften ingick att utredaren, biträdd av en referensgrupp med företrädare för riksdagspartierna och en referensgrupp med företrädare för trossamfund, skulle ta egen ställning i frågan. En annan del av uppdraget var att utreda flera olika frågor om formerna för ingående av äktenskap, bl.a. skulle ändringar vad gäller trossamfundens behörighet att företräda det allmänna vid vigslar övervägas.

I mars 2007 överlämnade utredaren betänkandet Äktenskap för par med samma kön – Vigselfrågor (SOU 2007:17). Betänkandet har remissbehandlats. Utredarens förslag var att två personer ska kunna ingå äktenskap oavsett om de är av samma eller olika kön. Därutöver föreslog utredaren vissa lagändringar när det gäller vigselverksamheten.

Betänkandet har remissbehandlats och ligger till grund för lagförslagen om vigselverksamheten som läggs fram i den nu aktuella propositionen.

Under den allmänna motionstiden hösten 2008 väcktes en trepartimotion (s, v, mp) vari yrkas att riksdagen ska anta lagändringar i syfte att göra äktenskapslagstiftningen könsneutral, dvs. att två personer ska kunna ingå äktenskap oavsett om de är av samma eller olika kön. De begärda lagändringarna var med något undantag i enlighet med vad utredaren föreslagit i sitt betänkande. Därutöver väcktes ytterligare ett antal motioner med förslag till tillkännagivanden som rör olika frågor om äktenskap och vigselverksamheten. Förslagen i motionerna finns i *bilaga 1*.

I december 2008 överlämnade regeringen proposition 2008/09:80 Äktenskapsfrågor till riksdagen. I propositionen föreslår regeringen – efter att ha hört Lagrådet – vissa lagändringar när det gäller vigselverksamheten som är avsedda att träda i kraft den 1 maj 2009. Något lagförslag om könsneutrala äktenskap lämnas inte.

De i propositionen föreslagna ändringarna rörande vigselverksamheten innebär sammanfattningsvis följande. Möjligheten till vigsel inom Svenska kyrkan regleras på samma sätt som för övriga trossamfund. Kravet på tillstånd för trossamfund att förrätta vigsel ska också omfatta Svenska kyrkan. På samma sätt som för andra trossamfund ska dessutom varje vigselförrättare förordnas särskilt av Kammarkollegiet. Den nu gällande ordningen att trossamfundens vigselförrättare inte är skyldiga att förrätta vigsel klargörs i lag. Lagfarna domare i tingsrätt ska inte längre ha kvar

uppgiften att förrätta vigslar och partnerskap. Möjligheten att få ett förordnande från länsstyrelsen för ett enskilt tillfälle tas bort. Kraven på borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättares kunskaper och kvalifikationer samt prövningen av dessa tydliggörs. Länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som vigsel- och partnerskapsförrättare ska inte kunna överklagas. Regeringens förslag finns i *bilaga 1* och lagförslagen i *bilaga 2*.

Med anledning av propositionen väcktes fem motioner. Förslagen i motionerna finns i *bilaga 1*.

Därutöver väcktes en trepartimotion (m, c, fp) enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen med anledning av en händelse av större vikt. I motionen yrkas att riksdagen ska anta i propositionen redovisade lagändringar som innebär att det införs könsneutrala äktenskap. Också i den motionen var de föreslagna lagändringarna i huvudsak i enlighet med vad som hade föreslagits i betänkandet Äktenskap för par med samma kön – Vigselfrågor (SOU 2007:17). Förslagen i motionen finns i *bilaga 1*.

Den 29 januari 2009 beslutade civilutskottet att ge utskottets kansli i uppdrag att utifrån de två trepartimotionerna, (s, v, mp) respektive trepartimotionen (m, c, fp), samt proposition 2008/09:80 utarbeta förslag till en lagrådsremiss i syfte att riksdagen under innevarande riksmöte ska kunna anta en lagstiftning om könsneutrala äktenskap samt de i propositionen framlagda lagförslagen om vigselfrågor. Mot beslutet reserverade sig företrädaren för Kristdemokraterna (prot. 2008/09:13 § 3).

Den 17 februari 2009 beslutade civilutskottet att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslag om könsneutrala äktenskap. De i lagrådsremissen framlagda lagförslagen innebär att en persons kön inte längre ska ha betydelse för möjligheten att gifta sig. Äktenskapsbalken och andra författningar som angår makar görs könsneutrala. Bestämmelserna kommer därmed att tillämpas på samma sätt i fråga om par av olika kön och par av samma kön. Lagen om registrerat partnerskap föreslås upphävd. Redan registrerade partner ska kunna fortsätta att vara det om de vill. De som i stället önskar vara gifta ska ha möjlighet att omvandla sitt registrerade partnerskap till äktenskap. Paret ska kunna välja att göra det genom en enkel anmälan eller genom en vigsel.

Därutöver föreslogs i lagrådsremissen vissa lagändringar som rör vigselverksamheten. Vad gäller borgerliga vigselförrättare föreslogs att det även i fortsättningen ska vara möjligt att i undantagsfall förordna en förrättare för ett enskilt tillfälle. I övrigt överensstämmer lagrådsremissens förslag rörande vigselverksamheten i allt väsentligt med de förslag som regeringen lagt fram i proposition 2008/09:80 Äktenskapsfrågor. Regeringens lagförslag hade inarbetats i utskottets lagförslag. – Lagändringarna föreslogs träda i kraft den 1 maj 2009.

Lagrådsremissens lagförslag finns i *bilaga 4*.

Mot beslutet att inhämta Lagrådets yttrande reserverade sig företrädaren för Kristdemokraterna (prot. 2008/09:16 § 2).

Lagrådet avgav sitt yttrande den 25 februari 2009. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnittet *Borgerlig vigsel*.

Utskottet övergår därmed till att under skilda rubriker redovisa sina överväganden när det gäller könsneutrala äktenskap och vigselfrågor. Betänkandet följer i huvudsak propositionens disposition. Vidare hänvisas i respektive avsnitt till motsvarande avsnitt i propositionen. Betänkandet bör därför läsas parallellt med propositionen. I ett avslutande avsnitt finns författningskommentaren.

Utskottets överväganden

Könsneutrala äktenskap

Utskottets förslag i korthet

Med delvis bifall till tre motioner föreslår utskottet att två personer ska kunna ingå äktenskap oavsett om de är av samma eller olika kön. I lagen ska begreppet äktenskap vara neutralt i fråga om kön. Partnerskapslagen upphävs. Propositionen i denna del och övriga motionsyrkanden avstyrks.

Jämför reservation (kd) samt särskilda yttrandena 1 (s), 2 (kd), 3 (v) och 4 (mp).

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med utskottets, se propositionen avsnitt 5 s. 11 f.

Remissinstanserna: se propositionen avsnitt 5 s. 12 f.

Propositionen

Regeringen anför att huvudfrågan i lagstiftningsärendet är om institutet och begreppet äktenskap ska definieras så att det omfattar par av samma kön. Frågan kan enligt regeringen lösas på olika sätt. Regeringen väljer att nu inte lägga fram något förslag om könsneutrala äktenskap. Det innebär att förutsättningen att äktenskap ingås mellan personer av olika kön inte tas bort. Regeringen föreslår däremot att den inledande bestämmelsen i äktenskapsbalken ges en något ändrad utformning.

Regeringen föreslår därmed inte något upphävande av lagen om registrerat partnerskap och följaktligen inte heller några övergångsbestämmelser i denna del. Regeringen föreslår inga ändringar av de regler som rör situationer med internationell anknytning.

Motionerna

Lagstiftning om könsneutrala äktenskap

Lars Lindblad m.fl. (m, c, fp) föreslår i motion C9 att riksdagen avslår propositionen i berörda delar och i stället antar de i motionen framlagda förslagen till ändringar i äktenskapsbalken, föräldrabalken, brottsbalken, lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap, lagen (1993:737) om bostadsbidrag, sambolagen (2003:376) och lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. samt förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap. Lagförslagen innebär att det införs en könsneutral äktenskapslagstiftning samt att vissa ändringar görs beträffande vigselverksamheten.

I motion C454 föreslår Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) att riksdagen antar i motionen framlagda förslag till ändringar i äktenskapsbalken, lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap, föräldrabalken, lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap och lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan. Lagförslagen innebär att det införs en könsneutral äktenskapslagstiftning samt att vissa ändringar görs beträffande vigselverksamheten.

Carina Moberg m.fl. (s, v, mp) yrkar i motion C4 avslag på regeringens proposition. Enligt motionärerna är huvudfrågan i lagstiftningsärendet införandet av en könsneutral äktenskapsbalk. Motionärerna hänvisar till att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet redan hösten 2008 under den allmänna motionstiden väckte en trepartimotion med förslag om en könsneutral äktenskapslagstiftning, motion 2008/09:C454. Enligt motionärerna bör den motionen ligga till grund för en lagstiftning om könsneutrala äktenskap. Motionärerna anför att det är angeläget att beredningen sker skyndsamt i syfte att en lagstiftning kan träda i kraft så snart som möjligt.

Tillkännagivanden om könsneutrala äktenskap

I flera andra motioner förespråkas också en ordning med könsneutrala äktenskap. Sålunda föreslår Börje Vestlund m.fl. (s) i motion C271 ett tillkännagivande om att det bör införas en könsneutral äktenskapslagstiftning. Motsvarande krav framställs i motionerna C325 av Olof Lavesson m.fl. (m), C351 av Thomas Bodström (s) och C464 av Annika Qarlsson (c). LiseLotte Olsson m.fl. (v) begär i motion C208 att regeringen ska lägga fram förslag till lagstiftning som innebär att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral (yrkande 1) och att partnerskapslagen avskaffas i samband därmed (yrkande 2). Likalydande krav framställs i motion U323 av Birgitta Ohlsson m.fl. (fp) yrkandena 1 och 2.

Behålla nuvarande ordning

Att äktenskapet ska vara förbehållet man och kvinna förordas i motion C459 av Lennart Sacrédeus (kd). Om lagstiftningen ändras så att äktenskap även kan ingås av två personer av samma kön kommer det att leda till att man får olika definitioner av äktenskapet inom olika grupper. Till exempel kommer kristna eller muslimer inte att erkänna alla äktenskap som lagstiftningen omfattar. Enligt motionären bör lagstiftaren i stället eftersträva konsensus. I motionen föreslås ett tillkännagivande om att äktenskapsbalken bör bevaras i sin nuvarande form (yrkande 2). Enligt motionärens uppfattning kan det dock finnas anledning att göra en översyn av partnerskapslagen som bl.a. innebär att ordet "registrerat" utgår. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Utgångspunkter

Inför ställningstagandet till frågan om könsneutrala äktenskap vill utskottet erinra om följande. Efter en lång rad av delreformer på äktenskapsrättens område fattade riksdagen 1987 beslut om att giftermålsbalken skulle ersättas med en ny balk, äktenskapsbalken (prop. 1986/87:1, bet. LU18, rskr. 159). I samband med äktenskapsbalken antog riksdagen lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem (sambolagen) och senare samma år lagen (1987:813) om homosexuella sambor (prop. 1986/87:124, bet. LU28, rskr. 350). Lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1988.

När det gäller homosexuella parförhållanden beslutade riksdagen 1994 att anta ett inom lagutskottet utarbetat förslag till lagstiftning som gör det möjligt för två personer av samma kön att registrera sitt partnerskap (bet. 1993/94:LU28, rskr. 414). Registreringen innebär att de flesta bestämmelser som gäller för äktenskap blir gällande också för registrerade partnerskap. Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap (partnerskapslagen) trädde i kraft den 1 januari 1995. Därefter har riksdagen beslutat att ge registrerade partner möjlighet att adoptera barn gemensamt och att få tillgång till assisterad befruktning (prop. 2001/02:123, bet. LU27, rskr. 304 och prop. 2004/05:137, bet. LU25, rskr. 284).

Vad gäller samboende beslutade riksdagen våren 2003 om införande av en ny sambolag som gäller för både heterosexuella och homosexuella samboförhållanden (prop. 2002/03:80, bet. LU19, rskr. 211). Lagstiftningen trädde i kraft den 1 juli 2003. I huvudsak fördes den gamla lagstiftningens regler över till den nya sambolagen.

I samband med införandet av partnerskapslagen framhöll lagutskottet att oavsett om förhållandena avser personer av samma kön eller olika kön bygger de på samma känslor av kärlek, omtanke, lojalitet och omsorg. Vidare framhölls det att det inte heller finns någon skillnad mellan homosexuella och heterosexuella par när det gäller det känslomässiga behovet av att såväl mellan sig som utåt visa känslor och sin önskan att leva tillsammans i ett varaktigt och ömsesidigt förpliktande förhållande. Riksdagens beslut grundade sig på ställningstagandet att parterna i varaktiga homosexuella förhållanden har samma behov av ekonomisk och juridisk trygghet som heterosexuella par. I lagstiftningsärendet uttalades också att det inte var samhällets uppgift att genom lagstiftning eller på annat sätt ge uttryck för några värderingar när det gäller människors sätt att ordna sin samlevnad (bet. 1993/94:LU28 s. 8 f.).

Skälen för utskottets förslag

Liksom lagutskottet anser civilutskottet att rättsreglerna ska tillhandahålla praktiska lösningar för människors familjebildningar utan att ge uttryck för några värderingar. Detta synsätt har också genomsyrat de senaste årens reformer varigenom registrerade partners rättsliga ställning blivit än mer lik de gifta parens. Utvecklingen har gått mot att i allt större utsträckning

likställa registrerade partner med äkta makar. Genom lagändringar har det öppnats möjligheter för registrerade partner att adoptera barn gemensamt och att få tillgång till assisterad befruktning.

De rättsliga skillnader som i dagsläget finns kvar mellan registrerade partner och äkta makar är alltså mycket små. Vad den nu aktuella frågan i stället handlar om är användningen av begreppet äktenskap. Ska äktenskapsbegreppet även användas för homosexuella par?

Det finns en rad remissynpunkter som utgår från att användandet av äktenskapsbegreppet för par av samma kön skulle ge sådana relationer ett särskilt erkännande och uppmuntran, något som dessa remissinstanser inte önskar. Men även de remissinstanser som är positiva till införandet av könsneutrala äktenskap betonar den signal ändringen skulle ge. Många remissynpunkter går ut på att äktenskapet som begrepp har ett särskilt värde och att det skulle förminska eller rentav urvattnas om utredningens förslag genomförs.

Utskottet kan för sin del inte finna annat än att det som kommer till uttryck i lag återspeglar vad som är sanktionerat av samhället i stort och är normerande för de vardagliga levnadsförhållandena. En åtskillnad mellan äktenskap och registrerade partnerskap kan då uppfattas som en signal om att det finns skäl att göra skillnad mellan sådana förhållanden. De argument som hänvisar till att begreppet äktenskap i det allmänna medvetandet har en särskild innebörd visar att just ordvalet har stor betydelse. Såsom teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet uttrycker det finns det goda skäl att hävda att par av samma kön har rätt att få stöd i lag för sin samlevnad på ett sätt som inte framstår som mindre värdefullt än heterosexuella pars samlevnad.

Utskottet övergår härefter till att bemöta de huvudinvändningar som har förts fram mot förslaget.

En viktig del är hur frågan kan ses ur barnperspektivet. En förutsättning för lagändringarna är givetvis att de är förenliga med barnens bästa. Flera remissinstanser uttrycker oro i detta avseende.

Att införa könsneutrala äktenskap skulle inte innebära någon saklig ändring av reglerna för föräldraskap och skulle alltså inte påverka frågorna om vem som anses vara förälder eller vem som blir vårdnadshavare till ett barn. De ändringar som nyligen gjorts beträffande homosexuella pars möjlighet att bli föräldrar är dock av betydelse i sammanhanget. Genom adoption eller assisterad befruktning kan homosexuella numera på samma sätt som heterosexuella bilda en kärnfamilj med föräldrar och barn. Samhället har därmed också ställt sig bakom att barn på lika goda villkor kan växa upp och fostras i homosexuella parförhållanden.

En viktig aspekt är hur införandet av könsneutrala äktenskap kan påverka attityderna till familjer där de vuxna är ett par av samma kön. För ett barn är det en större trygghet att leva i en socialt accepterad familjeform. Om lagändringen kan ge samkönade förhållanden mer legitimitet, har den alltså ett värde för de barn som lever i sådana familjer. Det kan

också vara viktigt för barnen själva att de ser att samhället jämställer deras föräldrar med andras. Situationen för barn som lever i familjer där föräldrarna är heterosexuella kan knappast påverkas av att begreppet äktenskap används även för par av samma kön. Mot den redovisade bakgrunden anser utskottet att könsneutrala äktenskap inte möter några invändningar utifrån barnperspektivet. Om ändringen har en attitydpåverkan i samhället, är den enligt utskottets uppfattning snarare till fördel för barnen än till deras nackdel.

Ett annat argument som anförs mot könsneutrala äktenskap är att det strider mot traditionen. Begreppet äktenskap har under lång tid betecknat förhållandet mellan en kvinna och en man.

Att ett begrepp under lång tid har haft en viss innebörd i något avseende är, som utskottet ser det, i sig inte ett skäl att behålla det. Genom åren har lagens regler om innebörden och förutsättningarna för ett äktenskap ändrats väsentligt. Att nu göra en ändring som innebär att lagen bättre svarar mot de levnadsvanor och värderingar som i dag finns i samhället är enligt utskottets mening inget brott mot den traditionen.

En allvarlig invändning mot förslaget är att det kommer i konflikt med trosuppfattningar hos stora grupper i samhället. En rad trossamfund gör liten eller ingen skillnad mellan äktenskapet enligt lag och det begrepp som används i ett teologiskt perspektiv.

Som utskottet ser det är motiven för den äktenskapsrättsliga regleringen fristående från religiösa värderingar. Trots detta finns det anledning att så långt möjligt inrätta reglerna så att de inte kommer i konflikt med värderingarna, t.ex. har vigselförrättarna inom trossamfundet en viktig roll som företrädare för det allmänna i vigselverksamheten. Det är av stor betydelse att detta uppdrag och uppdraget i övrigt inom ett samfund kan förenas. Trosuppfattningarna kan dock inte vara avgörande för lagens utformning. Sedan lång tid finns t.ex. vissa skillnader i fråga om de äktenskapshinder som finns i äktenskapsbalken och de som tillämpas inom en del samfund. Detta innebär inget hinder för trosutövandet och är inte till men för samhället i övrigt.

Sammanfattningsvis kan utskottet inte komma till någon annan slutsats än att tiden nu är mogen för att ge par av samma kön möjlighet att ingå äktenskap och göra reglerna om äktenskap könsneutrala. I sammanhanget bör också nämnas att sex av riksdagens partier tagit ställning för könsneutrala äktenskap. I äktenskapsbalken behövs endast mindre ändringar för att ge uttryck åt detta. Som exempel kan nämnas att begreppet make i balken redan är neutralt i förhållande till makens kön. Som en konsekvens av ställningstagandet föreslår utskottet att partnerskapslagen upphävs. De närmare övervägandena finns i avsnittet Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Utskottet föreslår således att riksdagen avslår propositionens förslag i denna del och delvis bifaller motionerna C4, C9 och C454. Motionerna C208 yrkandena 1 och 2, C271, C325, C351, C464 och U323 yrkandena 1 och 2 får i huvudsak anses tillgodosedda och bör därför avslås. Motion C459 yrkandena 1 och 2 bör avslås.

Formerna för ingående av äktenskap

Utskottets förslag i korthet

Motionerna avstyrks. Utskottet gör samma bedömning som regeringen.

Jämför reservation (kd) och särskilda yttrandena 3 (v) och 4 (mp).

Utredningens bedömning överensstämmer med utskottets.

Remissinstanserna: se propositionen avsnitt 6.1 s. 19.

Propositionen

I propositionen redovisar regeringen att Äktenskaps- och partnerskapsutredningen gjorde bedömningen att nuvarande system med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel bör behållas. Regeringen gör bedömningen att man väljer att nu inte lägga fram något förslag i denna fråga.

Motionerna

Stefan Attefall m.fl. (kd) anför i motion C5 att Kristdemokraternas grundläggande inställning i frågan om könsneutrala äktenskap är att nuvarande ordning fungerar väl och att den inte behöver ändras. Det föreligger inte heller någon diskriminering eftersom det inte är någon juridisk skillnad mellan äktenskap och partnerskap. Äktenskap mellan en man och en kvinna är en samlevnadsform som existerat under lång tid och som är den över tid stabilaste formen för att säkra barns rätt till omsorg från båda sina biologiska föräldrar. I syfte att åstadkomma en konstruktiv lösning som respekterar de olika uppfattningar som finns i denna fråga föreslår motionärerna en ny ordning för samlevnad mellan två vuxna personer. Regleringen bör ske genom att det införs en civilrättslig samlevnadsbalk, förslagsvis benämnd giftermålsbalk. Begreppet äktenskap bör utmönstras från lagstiftningen. Enligt förslaget får såväl par av olika kön som av samma kön gifta sig. Rättsverkningarna är knutna till registreringen. Enligt motionärerna bör regeringen snarast tillsätta en utredning som ges i uppdrag att lämna förslag som innebär att det kan införas en civilrättsligt reglerad samlevnad, förslagsvis kallad giftermålsbalk, och att begreppet äktenskap utmönstras från lagstiftningen. Ett tillkännagivande yrkas i enlighet härmed (yrkande 1). Under förutsättning av bifall till yrkande 1 före-

slås ett tillkännagivande om att religiösa samfund inte ska ha vigselrätt samt att eventuella välsignelseakter varken kan eller ska regleras av statsmakten (yrkande 2). – Motsvarande motionsyrkanden framställs i motionerna C7 av Hans Wallmark m.fl. (m), C8 av Lars Gustafsson och Eva Johansson (båda kd), C392 av Cecilia Wikström i Uppsala (fp) och C447 av Lars-Arne Staxäng och Marianne Watz (båda m).

I en motion förespråkas en särskild ordning med s.k. civiläktenskap. Cecilia Wigström i Göteborg (fp) anför i motion K374 att Svenska kyrkan genom att övergå till en ordning med civiläktenskap skiljs från staten på området, vilket befäster den religionsfrihet som nu gäller i Sverige. En ren åtskillnad mellan stat och religion innebär att myndighetsutövning inte ska utföras av enskilda trossamfund (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Av de skäl regeringen anför i propositionen instämmer utskottet i regeringens bedömning att inte nu lägga fram något förslag om formerna för ingående av äktenskap och avslår därför motionerna C5 yrkandena 1 och 2, C7, C8, C392, C447 och K374 yrkande 2.

Vigsel inom trossamfund

Utskottets förslag i korthet

Propositionen i denna del tillstyrks och motionerna avstyrks. Utskottet gör samma bedömning som regeringen.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med utskottets.

Remissinstanserna: se propositionen avsnitt 6.2. s. 20.

Propositionen

Regeringen föreslår att Svenska kyrkan på samma sätt som andra trossamfund ska ha vigsel tillstånd, och befattningshavare inom kyrkan måste förordnas särskilt för att vigselbehörighet ska finnas. Vidare föreslås att den nu gällande ordningen att trossamfundens vigselförrättare inte är skyldiga att förrätta vigsel ska klagöras i lag.

Därutöver gör regeringen bedömningen att frågor om vigsel tillstånd och förordnande av vigselförrättare inom trossamfund även i fortsättningen bör handläggas av Kammarkollegiet. Kraven för att få vigsel tillstånd och kunskapskraven för vigselförrättare bör behållas oförändrade.

Motionen

LiseLotte Olsson m.fl. (v) anser i motion C208 att det bör införas en s.k. vigselplikt som innebär att Svenska kyrkan och andra trossamfund har en skyldighet att viga såväl par av olika kön som par av samma kön. I motionen begärs att regeringen ska lägga fram förslag till lagstiftning som

innebär att Svenska kyrkan och andra trossamfund inte själva ska kunna välja om de vill viga par av samma kön eller inte (yrkande 3). Därutöver anser motionärerna att det bör införas en individualiserad vigselrätt för samtliga vigselförrättare i likhet med vad som gäller för borgerliga vigselförrättare. Ett uppdrag som vigselförrättare bör vara personligt och inte knutet till något trossamfund. I motionen begärs att regeringen ska lägga fram förslag till lagstiftning som innebär att vigselrätten ska individualiseras (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Av de skäl som regeringen anför i propositionen anser utskottet att vigselförrättare inom trossamfund inte ska vara skyldiga att förrätta vigsel och inte heller att vigselrätten ska individualiseras. Motion C208 yrkandena 3 och 4 avstyrks.

Borgerlig vigsel

Utskottets förslag i korthet

Länsstyrelsens förordnande ska endast avse behörighet att förrätta vigsel. Möjligheten att förordna en vigselförrättare för ett enstaka tillfälle behålls och författningsregleras. Utskottets förslag i övrigt överensstämmer med regeringens. Propositionen i denna del tillstyrks delvis och motionerna avstyrks.

Jämför reservation (kd) samt särskilda yttrandena 1 (s), 3 (v) och 4 (mp).

Utredningens förslag: se propositionen avsnitt 6.3 s. 23.

Remissinstanserna: se propositionen avsnitt 6.3 s. 23 f.

Propositionen

Regeringen föreslår att länsstyrelserna ska handlägga alla ärenden om förordnande av borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättare. Lagfarna domare i tingsrätt ska inte ha kvar uppgiften att förrätta vigslar och partnerskap.

Kraven på förrättares kunskaper och kvalifikationer i övrigt samt prövningen av dessa ska förtydligas. Ett förordnande att vara förrättare ska gälla för en viss period. Möjligheten till förordnande för ett enstaka tillfälle tas bort. Det ska tydliggöras att ett förordnande ska kunna återkallas. Förutsättningarna för återkallelse ska anges.

Länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som vigsel- och partnerskapsförrättare ska inte kunna överklagas.

Utformningen av förslagen bygger på att regeringen väljer att nu inte lägga fram något förslag om könsneutrala äktenskap och att lagen om registrerat partnerskap till följd därav inte upphävs.

Motionerna

Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s, v, mp) anser i motion C6 att lagfarna domare även i fortsättningen ska förrätta borgerliga vigslar. I motionen anförs att ansvaret för det antal vigslar som i dag förrättas av lagfarna domare kommer att vältras över på kommunerna. I propositionen finns inte någon analys av vilka följderna kan förväntas bli för de större kommunerna. Mot denna bakgrund yrkar motionärerna att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken såvitt avser 4 kap. 3 § första stycket 3.

I två motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2008 behandlas den ekonomiska ersättningen till borgerliga vigsel- och registreringsförrättare. Lars Mejern Larsson och Ann-Kristine Johansson (båda s) yrkar i motion C256 ett tillkännagivande om en översyn av den ekonomiska ersättningen till borgerliga vigsel- och registreringsförrättare. Motsvarande motionsyrkande framställs i motion C277 av Siw Wittgren-Ahl och Börje Vestlund (båda s) (yrkande 2). I sistnämnda motion föreslår motionärerna också ett tillkännagivande om en översyn av de texter som läses vid borgerlig vigsel och registrering av partnerskap (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Lagfarna domare som vigselförrättare

Sedan flera år pågår ett omfattande reformarbete för att utveckla och modernisera domstolsväsendet. Reformarbetet går bl.a. ut på att renodla verksamheten, vilket innebär att domstolsverksamheten så långt det är möjligt ska inriktas på endast rättskipning. Ett antal uppgifter har därför förts över från domstolarna till andra myndigheter i syfte att i största möjliga utsträckning koncentrera domstolarnas resurser till den dömande verksamheten.

Utskottet kan konstatera att vigselförrättning i huvudsak är en administrativ uppgift som saknar dömande inslag och därmed typiskt sett är en främmande verksamhet för domstolarna. Det får anses ligga i linje med den allmänna strävan att renodla domarnas och domstolarnas arbetsuppgifter att sådana uppgifter av förvaltningskaraktär inte längre handläggs i domstol. Uppgiften kräver inte heller den specialkompetens som lagfarna domare har. Mot denna bakgrund anser utskottet, liksom regeringen, att lagfarna domare inte bör ha kvar uppgiften att förrätta vigslar. Det bör också påpekas att det är ett förhållandevis litet antal vigslar och partnerskap som förrättas av domare. Utskottet utgår från att bortfallet av domare som vigselförrättare kommer att kompenseras genom att ett ökat antal förrättare vid behov utses av länsstyrelserna. Motion C6 bör således avslås.

Förordnande av vigselförrättare för ett enstaka tillfälle

Vad gäller frågan om det ska finnas en möjlighet att förordna en vigselförrättare för ett enstaka tillfälle vill utskottet anföra följande, vilket redovisas av utredningen (SOU 2007:17 s. 285 f.) Enligt nuvarande ordning kan en vigselförrättare förordnas för endast en vigsel, men det är inte vanligt före-

kommande. Länsstyrelserna är restriktiva i sin bedömning. Det ställs i praktiken höga krav på personens bakgrund och ställning i samhället; exempelvis har statsministern, justitieministern och jurister som har varit verk samma länge och har hög ställning fått sådana förordnanden. Under mitten av 2000-talet skedde en glidning mot en mer liberal inställning till att förordna personer för enstaka tillfällen till följd av ändrad praxis från regeringens sida, se t.ex. regeringens principbeslut från den 10 juni 2004 i ärende Ju 2004/2912/L2. Överklagandet bifölls bl.a. därför att sökanden, som var en advokat, avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbetet och även i övrigt uppfyllde de krav som bör ställas på en vigselförrättare. I skälen för regeringens beslut angavs följande.

Vigselförrättarens roll att företräda det allmänna utesluter enligt regeringens mening inte att det i undantagsfall kan accepteras att förordnandet begränsas till ett enskilt fall. Emellertid är en grundläggande förutsättning att vigselförrättaren i kraft av sin ställning kan bidra till att förrättningen ges en officiell prägel och att det klart framgår att förrättaren företräder det allmänna. Förrättaren får således inte ge intryck av att företräda enskilda intressen, t.ex. en viss organisation eller ett visst företag. Även anknytningen till det par som skall vigas bör beaktas. Dessutom bör, i likhet med vad som gäller för de generella förordnandena som ges i dag, krävas att förrättaren har den kunskap och erfarenhet som krävs för att fullgöra uppdraget och att hon eller han är medveten om det ansvar som är förenat med uppdraget.

I senare avgöranden, se t.ex. regeringens beslut den 18 december 2008 i ärende Ju 2008/10099/L2, har regeringen utgått från att det för ett förordnande för enstaka tillfälle inte är tillräckligt att uppfylla de krav som ställs på den person som ska utses, utan att det också krävs någon särskild omständighet som ger anledning till undantag.

Utskottet vill erinra om att vigselförrättning inte är en privaträttslig angelägenhet i den meningen att de blivande makarna fritt bör kunna välja vem som ska viga dem. Vigselns officiella prägel skulle gå förlorad om t.ex. släktingar, vänner och bekanta regelmässigt skulle kunna bli förordnade som vigselförrättare. I undantagsfall kan det dock enligt utskottets uppfattning finnas skäl att förordna en vigselförrättare för ett enstaka tillfälle. Möjligheten bör således finnas kvar.

Närmare om kraven på vigselförrättare

Enligt lagrådsremissens förslag till 4 kap. 4 § första stycket äktenskapsbalken ska länsstyrelsen innan någon förordnas till vigselförrättare pröva att han eller hon har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget. I kravet på att vigselförrättaren ska ha de kvalifikationer i övrigt som behövs ligger att han eller hon ska ha ett gott omdöme och åtnjuta allmänt förtroende samt ha den erfarenhet som krävs för att kunna fullgöra uppdraget på bästa sätt. Utskottet uttalade i lagrådsremissen att vigselförrättaren måste vara beredd att viga såväl personer av samma kön som personer av olika kön. *Lagrådet* har föreslagit att det i den aktuella bestämmelsen ska göras ett tillägg av denna innebörd. I motsats till Lagrå-

det anser utskottet att det i det goda omdöme som krävs av den som vill komma i fråga som vigselförrättare får anses ligga att han eller hon är beredd att viga såväl personer av samma kön som personer av olika kön. Det tillägg i författningstexten som Lagrådet förordrar behövs därför inte.

Övriga frågor

I förordningen (2006:214) med närmare föreskrifter om vigsel och registrering av partnerskap som förrättas av domare eller särskilt förordnad förrättare föreskrivs bl.a. vilka ord förrättaren ska rikta till kvinnan och mannen respektive paret. Av förordningen framgår även vilken ersättning som utgår till förrättaren. En förrättare som är förordnad av länsstyrelsen har rätt till ersättning med 110 kr för varje vigsel och registrering som han eller hon har förrättat. Har förrättaren samma dag förrättat mer än en vigsel eller registrering utöver den första, utgör dock ersättningen 30 kr för varje vigsel eller registrering utöver den första.

På grund av utskottets förslag om könsneutrala äktenskap och vigselfrågor måste förordningen omarbetas. Enligt vad utskottet erfarit från Justitiedepartementet pågår redan ett sådant arbete. Utskottet utgår från att motionsförslagen kommer att övervägas inom ramen för det pågående arbetet. Motionerna C256 och C277 yrkandena 1 och 2 bör således avslås.

Ogiltiga vigslar

Utskottets förslag i korthet

Regeringen ska endast pröva frågor om godkännande av ogiltiga vigslar. Propositionen i denna del tillstyrks delvis.

Jämför reservation (kd).

Utredningens förslag: se propositionen avsnitt 6.4 s. 26.

Remissinstanserna: se propositionen avsnitt 6.4 s. 26.

Propositionen

Regeringen gör bedömningen att den även i fortsättningen bör pröva frågor om godkännande av ogiltiga vigslar och registreringar av partnerskap.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i regeringens bedömning med den ändring som följer av att utskottet föreslår att partnerskapslagen upphävs.

Situationer med internationell anknytning

Utskottets förslag i korthet

Svenska domstolar ska ha en möjlighet att i undantagsfall pröva en ansökan om skilsmässa även om anknytningen till Sverige är svag. Det ska införas en ny lagregel där det klargörs att bestämmelserna i 1931 års nordiska äktenskapskonvention inte tillämpas i fråga om makar av samma kön.

Utskottet gör bedömningen att det inte bör uppställas något särskilt krav på viss anknytning till Sverige för att få ingå äktenskap inför en svensk vigselförrättare. De svenska internationellt privat- och processrättsliga bestämmelser som inte grundar sig på någon internationell överenskommelse kan tillämpas oavsett om makarna är av samma kön eller inte. Ett äktenskap mellan makar av samma kön kommer att få rättsverkningar i vissa länder men inte i andra.

Jämför reservation (kd).

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer delvis med utskottets. Utredningen föreslår en särskild bestämmelse om hur svensk lag ska tillämpas i fråga om en i annat land författningsreglerad samlevnadsform som har i huvudsak samma rättsverkningar som ett äktenskap.

Remissinstanserna: se propositionen avsnitt 5 s. 16 f.

Utskottets ställningstagande

Inledning

På europeisk nivå finns EG-rättslig reglering som är direkt gällande här i landet, t.ex. rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen). Den gemenskapsrättsliga tolkningen blir avgörande för om regleringen kan tillämpas i fråga om äktenskap mellan två personer av samma kön.

På den internationella familjerättens område är Sverige part i ett antal internationella konventioner som har införlivats i svensk rätt. Liksom i fråga om de EG-rättsliga reglerna är det inte givet att de internationella konventionerna och de svenska lagar varigenom konventionerna införlivats i svensk rätt kan anses gälla för äktenskap som ingåtts mellan personer av samma kön.

I den mån det saknas tillämpliga EG-rättsliga regler och konventionsgrundad lagstiftning gäller de rent svenska reglerna på det internationellt privat- och processrättsliga området. Till denna lagstiftning hör bl.a. lagen

(1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (1904 års lag). I lagen finns allmänna bestämmelser på äktenskapsrättens område.

För makar som är medborgare i Danmark, Finland, Island, Norge eller Sverige finns bestämmelser i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (NÄF). Förordningen genomför en konvention på området. Enligt 3 kap. 4 § partnerskapslagen gäller inte bestämmelserna i NÄF för registrerat partnerskap. I förarbetena till partnerskapslagen konstaterades att den internationella regleringen som finns i NÄF bildar en helhet och att förordningen förutsätter ömsesidighet (se bet. 1993/94:LU28 s. 29).

Anknytningskrav

En första fråga att ta ställning till är om det bör införas några särskilda krav på att de som vill vigas av en svensk vigselförrättare ska ha viss anknytning till Sverige. Liksom utredningen anser utskottet att det inte bör införas några sådana regler. Motivet till de anknytningsvillkor som gäller enligt lagen om registrerat partnerskap var att man bör undvika att medverka till en registrering om den inte får någon rättslig verkan i ett land som paret har stark anknytning till. Det finns inte behov av liknande krav för dem som vill ingå äktenskap.

Svensk lag tillämpas alltid vid hindersprövningen. Om ingen av parterna har anknytning till Sverige genom medborgarskap eller hemvist här, gäller dock att rätten att ingå äktenskap dessutom ska prövas enligt lagen i medborgarskapsstaten eller hemviststaten (1 kap. 1 § 1904 års lag). Dessa regler bör inte ändras i sak. Det innebär t.ex. att två polska medborgare som är av samma kön och har hemvist i Polen inte kan gifta sig i Sverige så länge det finns hinder för par av samma kön att gifta sig enligt polsk lag. För de flesta fall där anknytningen till Sverige är liten eller ingen innebär reglerna om tillämplig lag vid hindersprövningen att svenska vigselförrättare inte medverkar till uppkomsten av rättsförhållanden som redan från början är haltande.

Mindre vanligt torde vara att en svensk medborgare och en utländsk medborgare har hemvist i ett land där äktenskap mellan personer av samma kön inte erkänns, men gifter sig i Sverige. Då sker hindersprövningen med tillämpning av enbart svensk lag. Frågan i dessa fall ställer sig dock i princip inte annorlunda än då ett svenskt par av samma kön gifter sig här inför en flyttning till ett land som inte erkänner äktenskap mellan personer av samma kön. Det får antas att dessa personer är väl medvetna om de nackdelar som kan finnas och hur de kan motverkas, t.ex. genom avtal och testamente. Hänsynen till dem gör inte att de bör hindras att ingå äktenskap i Sverige. Det skulle också, bl.a. med tanke på att äktenskap mellan personer av samma kön efterhand kan komma att erkännas i alltfler länder, vara en överdriven hänsyn till andra rättsordningar att i sådana fall hindra äktenskap när det finns en reell anknytning till Sverige.

Svenska äktenskap i utlandet

Det går inte med säkerhet att förutse i vilken utsträckning ett inför svensk vigselförrättare ingånget äktenskap mellan personer av samma kön kommer att erkännas i ett annat land. Vilka rättsverkningar ett sådant äktenskap kommer att få är beroende av de rättsregler som gäller i det andra landet. Det får antas att de länder som genomfört en motsvarande lagändring kommer att respektera ett äktenskap ingånget i Sverige. Länder med en lag som motsvarar den svenska partnerskapslagen kan komma att tillämpa dessa lagregler i de frågor som uppstår. Andra länder kan ta avstånd från äktenskap mellan personer av samma kön i större eller mindre utsträckning. Den mest extrema varianten kan vara att man i vissa länder helt tar avstånd från sådana äktenskap och behandlar makarna som ogifta. En annan variant kan vara att man betraktar äktenskapet som ett hinder för ett nytt giftermål men vägrar att medverka till att rättsverkningarna av äktenskapet kan realiseras eller att ställa landets domstolar till förfogande för upplösning av äktenskapet.

Det kommer under överskådlig tid att tillhöra undantagen att Sverige har överenskommelser med andra länder om vad som ska gälla i frågor som rör sådana förhållanden. Enligt utskottets uppfattning kommer det även i fortsättningen att vara en uppgift för Sverige att i internationella förhandlingar verka för en reglering på internationell nivå som möter de behov av rättssäkerhet som finns för par av samma kön och som jämställer dem med par av olika kön.

Beträffande det EG-rättsliga regelverket är situationen ännu inte sådan att man kan räkna med att de regler som gäller makar kan tillämpas i fråga om par av samma kön, om det inte uttryckligen framgår. En kompromisslösning som förekommer är att det lämnas åt respektive medlemsstat att avgöra frågan. Inte heller i sådana fall kan man utgå från att en gemenskapsrättslig regel som rör makar alltid kan tillämpas när det gäller ett svenskt par av samma kön. Det kan t.ex. vara en förutsättning att de berörda medlemsstaterna tillämpar regeln ömsesidigt. Det räcker då inte att svenska myndigheter tillämpar regeln i fråga om ett par av samma kön, om den andra berörda medlemsstaten inte gör det.

Utländska äktenskap i Sverige

Som nämnts inledningsvis finns särskilda regler om erkännande av äktenskap i Bryssel II-förordningen och i NÄF. Som framgår av vad som nyss sagts om det EG-rättsliga regelverket finns det för närvarande inte anledning att utgå från att Bryssel II-förordningen kan tillämpas när det gäller äktenskap mellan personer av samma kön. NÄF genomför en nordisk överenskommelse som inte omfattar sådana äktenskap och kan därför inte tillämpas på dem. För att undvika rättsosäkerhet bör detta enligt utskottets mening komma till uttryck i förordningen. En annan sak är att de nordiska länderna i framtiden kan nå en överenskommelse om att utsträcka tillämp-

ningsområdet. Den nordiska rättsolikhet som uppstår i och med att Norge och Sverige inför könsneutrala äktenskap leder dock till att en sådan överenskommelse kan dröja.

Som redovisats inledningsvis finns utanför det svenska internationellt privat- och processrättsliga regelverk som grundar sig på internationella överenskommelser bestämmelser i 1904 års lag. Efter de föreslagna ändringarna i äktenskapsbalken och med mindre lagtekniska ändringar i 1904 års lag bör dessa bestämmelser utan tillämpningsproblem kunna användas även i fråga om utländska äktenskap mellan personer av samma kön.

Bestämmelserna i 1904 års lag bör även efter att lagen om registrerat partnerskap har upphävts kunna vara till vägledning för rättstillämpningen i fråga om andra rättsordningars institut som liknar äktenskap enligt svensk lag och som omfattar par av samma kön. Utskottets bedömning är att detta är möjligt även utan en sådan särskild bestämmelse som föreslås av utredningen. Under vilka omständigheter en viss rättslig status som har tillkommit i en annan rättsordning ska erkännas här i landet och vilka rättsverkningar den har är en fråga som – liksom i andra internationellt privaträttsliga sammanhang – lämpar sig bäst att överlämna till rättstillämpningen. Utskottet förutsätter att regeringen noga kommer att följa frågan och, om det visar sig behövt, överväger nödvändiga lagändringar.

Svenska domstolars behörighet

I 1904 års lag finns allmänna bestämmelser om svensk domsrätt i äktenskapsmål. Dessa bestämmelser används i den mån annat inte följer av de särskilda reglerna i NÄF eller i Bryssel II-förordningen. Regleringen innebär att det kan uppstå situationer då ett par av samma kön som har gift sig i Sverige och sedan flyttar utomlands inte kan få sin talan om äktenskapskillnad prövad här. Sådana situationer undviks genom att det införs en möjlighet att i undantagsfall pröva en ansökan om skilsmässa även om anknytningen till Sverige är svag. Prövningen av frågan bör, enligt utskottets uppfattning, läggas på den domstol som i övrigt tar ställning till frågan om domsrätt. Regeringen bör alltså inte längre handlägga ärenden av detta slag.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Utskottets förslag i korthet

Lagändringarna träder i kraft den 1 maj 2009 samtidigt som partnerskapslagen upphör att gälla. Ett partnerskap som registrerats här i landet och inte har upplösts ska gälla som ett äktenskap om partnerna anmäler att de vill det. Om anmälan inte görs, fortsätter det att gälla som registrerat partnerskap. Partnerna kan välja att i stället för anmälan omvandla partnerskapet till äktenskap vid en vigselförrättning. Vigselbehörighet för präst i Svenska kyrkan gäller ett år efter ikraftträdandet. Propositionen tillstyrks delvis.

Jämför reservation (kd).

Utredningens förslag överensstämmer delvis med utskottets. Utredningen föreslår att alla registrerade partnerskap automatiskt ska omvandlas till äktenskap vid ikraftträdandet.

Remissinstanserna: se propositionen avsnitt 5 s. 16 f. och avsnitt 7 s. 26.

Propositionen

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 maj 2009. Vidare föreslås att präster i Svenska kyrkan som är behöriga vigselförrättare vid ikraftträdandet behåller sin behörighet under ytterligare ett år utan förordnande från Kammarkollegiet.

Utskottets ställningstagande

Liksom regeringen föreslår utskottet att lagändringarna ska träda i kraft den 1 maj 2009. Eftersom inga skillnader längre ska göras i lag mellan par av olika kön och par av samma kön bör partnerskapslagen samtidigt upphävas. Av respekt för de par som valt att registrera partnerskap, men av principiella skäl inte vill vara gifta, bör det dock enligt utskottets mening vara möjligt att låta ett vid tidpunkten för upphävandet av lagen redan registrerat partnerskap bestå. Någon sådan automatisk omvandling som utredningen föreslår bör därför inte ske. Någon åtgärd från de berörda personerna för att partnerskapet ska bestå bör inte krävas.

Registrerade partner som i stället vill vara gifta ska inte behöva upplösa det registrerade partnerskapet. De bör i stället få möjlighet att på ett enkelt sätt omvandla partnerskapet till ett äktenskap. För ett säkert förfarande får det anses tillräckligt att en enkel skriftlig anmälan, undertecknad av båda partnerna, lämnas in till Skatteverket. Från den tidpunkt anmälan tas emot av Skatteverket anses partnerskapet sedan vara ett äktenskap.

Som alternativ till anmälan bör det enligt utskottets mening vara möjligt att, utan föregående upplösning av det registrerade partnerskapet och utan hindersprövning, låta viga sig enligt äktenskapsbalken. En sådan lösning

tillgodoser önskemål om att kunna ge övergången till äktenskap den högtidliga inramning vigseln erbjuder utan att ställa krav på upplösning av partnerskapet.

Övergångslösningen innebär att det under en lång tid kan finnas registrerade partnerskap kvar. Begreppet registrerat partnerskap bör därför tills vidare inte utmönstras ur författningarna. Vissa följdändringar av hänvisningar till partnerskapslagen krävs. Eftersom inga nya partnerskap kan registreras efter ikraftträdandet, finns det anledning att upphäva brottsbalkens särskilda straffbestämmelse om olovligt partnerskap.

Praktiska skäl talar för att det bör ges möjlighet att använda ett bevis om hinderprövning för registrering av partnerskap som hinderbevis för vigsel efter ikraftträdandet.

Eftersom även Svenska kyrkan kommer att omfattas av kravet på tillstånd för att förrätta vigslar kommer det också att behövas enskilda förordnanden för de många vigselförrättarna inom kyrkan. För att undvika en onödig arbetsanhopning hos Kammarkollegiet bör de präster i Svenska kyrkan som är vigselbehöriga när de nya bestämmelserna träder i kraft fortsätta att vara det under ett års tid. Enligt utskottets mening bör övergångsbestämmelsen också omfatta personer som prästvigs inom ett år efter ikraftträdandet. Den föreslagna bestämmelsen skapar utrymme för att sprida arbetet hos Kammarkollegiet över en längre tid.

Beslut som länsstyrelsen har meddelat i ärenden om förordnande av vigsel- och partnerskapsförrättare före ikraftträdandet bör överklagas enligt den ordning som gäller enligt äldre bestämmelser. Det behövs övergångsbestämmelser som klargör detta.

Det behövs dock inte någon övergångsbestämmelse med anledning av att förordnanden av borgerliga vigselförrättare gäller för en viss period eller ett enstaka tillfälle och att det följaktligen inte längre ska vara möjligt att förordna någon tills vidare. Ändringen kommer endast att träffa förordnanden som meddelas efter ikraftträdandet.

Lagförslagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar de av utskottet framlagda lagförslagen.

Jämför reservation (kd).

Utskottets ställningstagande

De ställningstaganden som utskottet gjort under tidigare avsnitt innebär sammanfattningsvis att utskottet föreslår att riksdagen antar de av utskottet i bilaga 3 framlagda lagförslagen. I förhållande till lagrådsremissens lagförslag har vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts. Regeringens lagförslag i proposition 2008/09:80 har inarbetats i utskottets lagförslag.

Ekonomiska konsekvenser

Vad regeringen anfört i propositionen avsnitt 8 s. 27 föranleder inte några erinringar från utskottets sida. De åtgärder som kommer att krävas av Skatteverket till följd av utskottets förslag är av begränsad omfattning. Enligt utskottets bedömning medför förslagen inte några nämnvärda ekonomiska konsekvenser för Skatteverket.

Författningskommentar

1 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken

1 kap. Äktenskap

1 § *I denna balk finns bestämmelser om samlevnad i äktenskap.*

De två som ingår äktenskap med varandra blir makar.

(Jfr 1 kap. 1 § i propositionen.)

I denna paragraf och övriga paragrafer i det första kapitlet finns bestämmelser som innehåller de grundläggande principerna om äktenskap, och föreskrifterna är avsedda att tillsammans ange innebörden av begreppet äktenskap. Övervägandena finns i avsnittet Könsneutrala äktenskap.

I *första stycket* finns en inledning om att balken innehåller bestämmelser om samlevnad i äktenskap. Förutsättningen att äktenskap endast kan ingås mellan personer av olika kön tas bort.

Förklaringen att de som har ingått äktenskap är makar behålls, men ändras språkligt och bildar ett nytt *andra stycke*. Lydelsen ändras också så att den återspeglar att äktenskapet är monogamt.

Ändringarna innebär att två personer av samma kön kan ingå äktenskap på samma villkor som par av olika kön. Bestämmelserna i äktenskapsbalken tillämpas därmed i fråga om alla par som ingår äktenskap, oavsett makarnas kön. Motsvarande gäller vid tillämpningen av andra svenska författningar som knyter an till begreppen äktenskap och makar.

Situationer med internationell anknytning behandlas i det avsnittet.

3 kap. Prövning av äktenskapshinder

1 § Innan *ett* äktenskap ingås *ska det* prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna prövning *ska* göras av Skatteverket.

De två som avser att ingå äktenskap ska gemensamt begära hindersprövningen hos Skatteverket.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns bestämmelser om hindersprövning.

Ändringarna i *första stycket* är språkliga.

Bestämmelsen i *andra stycket* ändras så att den blir könsneutral. Föreskriften som innebär att begäran kan lämnas in till Försäkringskassan tas bort, eftersom den numera saknar praktisk betydelse. Övriga ändringar är endast redaktionella.

3 § *De som begär hindersprövning ska* skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § *andra stycket, ska* deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hindersprövning *ska* på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap *ska* styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns bestämmelser om att de som avser att ingå äktenskap ska lämna vissa uppgifter för hindersprövningen.

Första stycket ändras så att det får en könsneutral lydelse.

I *andra stycket* görs endast språkliga ändringar. Hänvisningarna till tidigare partnerskap behålls, trots att partnerskapslagen upphävs. De som begär hindersprövning ska alltså fortfarande på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har låtit registrera partnerskap enligt partnerskapslagen. Detta gäller även om partnerskapet senare har omvandlats till ett äktenskap i enlighet med övergångsbestämmelserna. Den som tidigare har låtit registrera partnerskap ska också styrka att partnerskapet har blivit upplöst, om detta inte framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet. Om partnerskapet omvandlats till ett äktenskap, får det i stället visas att äktenskapet har upplösts.

4 § Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, ska verket utfärda intyg om detta.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

Enligt paragrafen ska Skatteverket om hindersprövningen inte visar några hinder mot äktenskapet utfärda ett intyg om detta.

Bestämmelsen ändras så att den blir könsneutral. Föreskriften att intyget ska utfärdas på begäran av dem som avser att ingå äktenskap tas bort. Det får anses ligga i en begäran om hindersprövning att det också begärs ett hindersintyg.

4 kap. Vigsel

2 § Vid vigseln ska de som ingår äktenskap vara närvarande samtidigt. De ska var för sig på fråga av vigselförrättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförrättaren ska därefter förklara att de är makar.

Har det inte gått till så som anges i första stycket eller var vigselförrättaren inte behörig att förrätta vigsel, är förrättningen ogiltig som vigsel.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av *en av dem som avsett att ingå äktenskap* eller, om *en* av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns bestämmelser om vilka moment som krävs för att en vigsel ska anses giltig. Paragrafen reglerar även godkännande av ogiltiga vigslar.

Första och tredje styckena ändras så att de får en könsneutral lydelse. Övriga ändringar i första stycket är språkliga eller redaktionella.

Andra stycket är oförändrat.

3 § Behörig att vara vigselförrättare är

1. sådan präst eller annan befattningshavare i ett trossamfund som har förordnande enligt lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund, eller

2. den som länsstyrelsen har förordnat.

Den som är behörig enligt första stycket 1 är inte skyldig att förrätta vigsel.

(Jfr 4 kap. 3 § i propositionen.)

Utskottets förslag överensstämmer med regeringens med den ändringen att den nuvarande bestämmelsen i *andra stycket* om att länsstyrelsens förordnande ska avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap utgår till följd av utskottets förslag om att partnerskapslagen ska upphävas.

För författningskommentarer i övrigt, se propositionen avsnitt 9.1 s. 28 f.

4 § *Innan någon förordnas till vigselförrättare enligt 3 § första stycket 2 ska länsstyrelsen pröva att han eller hon har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget.*

Förordnandet ska gälla för en viss period, om det inte har begränsats att gälla till en angiven dag.

Uppfyller en vigselförrättare inte längre kraven enligt första stycket eller missköter vigselförrättaren sitt uppdrag, ska länsstyrelsen återkalla förordnandet att vara vigselförrättare.

(Jfr 4 kap. 4 § i propositionen.)

Utskottets förslag skiljer sig från regeringens på så sätt att det föreslagna *andra stycket* om att länsstyrelsens förordnande ska avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap utgår till följd av att partnerskapslagen upphävs. De i propositionen föreslagna tredje och fjärde styckena utgör i stället paragrafens andra och tredje stycken.

I de krav som uppställs i *första stycket* får anses ligga att en vigselförrättare måste vara beredd att viga såväl personer med olika kön som personer med samma kön.

I *andra stycket* anges att ett förordnande av länsstyrelsen att vara vigselförrättare i första hand ska gälla för en viss period. Sedan perioden löpt ut för ett tidsbegränsat förordnande finns det inget hinder mot att en vigselförrättare förordnas på nytt, naturligtvis under förutsättning att han eller hon fortfarande uppfyller kraven för förordnande. Ett tidsbegränsat förordnande bör gälla några år, och när förtroendevalda i kommunerna utses till vigselförrättare är det naturligt att förordnandet gäller för en mandatperiod. Ett förordnande av länsstyrelsen att vara vigselförrättare kan även begränsas att gälla till en angiven dag, varmed får förstås ett enstaka tillfälle. Ett sådant förordnande ska komma i fråga endast i undantagsfall där det finns någon särskild omständighet. Bestämmelsen har utformats efter förebild av 2 § lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan. Övervägandena finns i avsnittet Borgerlig vigsel.

För författningskommentarer i övrigt, se propositionen avsnitt 9.1 s. 29 f.

6 § Vid vigsel gäller i övrigt

1. den ordning som gäller inom *ett* trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan *befattningshavare* i *samfundet*, och
2. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

(Jfr 4 kap. 6 § i propositionen.)

Utskottets förslag överensstämmer med regeringens. För författningskommentar, se propositionen avsnitt 9.1 s. 30.

14 kap. Äktenskapsmål och mål om underhåll

2 § Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan *makarna*.

Frågan huruvida ett äktenskap består kan i övrigt prövas i tvister där någons rätt är beroende av det.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns bl.a. en bestämmelse om vem som kan föra en fastställetal i fråga om ett äktenskap består eller inte består.

Första stycket ändras så att det får en könsneutral lydelse. Talan kan föras endast av de två personer vilkas äktenskap talan rör.

Andra stycket är oförändrat.

3 § Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där *en av makarna* har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns bestämmelser om behörig domstol i äktenskapsmål. Första meningen ändras så att den får en könsneutral lydelse.

15 kap. Ärenden om äktenskaps ingående

2 § Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets *någon av dem som begärt hindersprövningen* är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt, överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

(Jfr 15 kap. 2 § i propositionen.)

Utskottets förslag överensstämmer med regeringens. För författningskommentarer, se propositionen avsnitt 9.1 s. 30.

3 § Beslut av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

(Jfr 15 kap. 3 § i propositionen.)

Utskottets förslag överensstämmer med regeringens. För författningskommentarer, se propositionen avsnitt 9.1 s. 30.

5 § Länsstyrelsens beslut *att inte förordna någon som vigselförrättare* får *inte* överklagas.

(Jfr 15 kap. 5 § i propositionen.)

Utskottets förslag överensstämmer med regeringens. För författningskommentarer, se propositionen avsnitt 9.1 s. 31.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.
2. Bestämmelsen i 4 kap. 3 § första stycket 1 i dess äldre lydelse ska fortsätta att gälla till utgången av april 2010.
3. I fråga om ärenden om förordnande av vigselförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

(Jfr ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i propositionen.)

Utskottets förslag överensstämmer med regeringens med den ändringen att punkt 2 ges en annan lydelse. Enligt punkt 2 fortsätter bestämmelsen i 4 kap. 3 § första stycket 1 om vigselbehörighet för präst i Svenska kyrkan att gälla ett år efter det att lagändringarna har trätt i kraft. Härigenom klargörs att den vigselbehörighet för präst i Svenska kyrkan som enligt bestämmelsen följer direkt på grund av lag även omfattar de som prästvigs under ett år från ikraftträdandet.

För författningskommentarer i övrigt, se propositionen avsnitt 9.1 s. 31.

2 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

1 kap. Om faderskapet och moderskapet till barn

1 § Är vid barns födelse modern gift *med en man, ska denne* anses som barnets *far*, om *inte* annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet *föds* inom sådan tid efter mannens död att *barnet* kan vara avlat dessförinnan.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

Paragrafen innehåller den s.k. faderskapspresumtionen.

Det klargörs att faderskapspresumtionen gäller om modern var gift med en man vid barnets födelse. Ändringen är en konsekvens av att äktenskap ska kunna ingås av två personer av samma kön. Den innebär inte någon ändring i sak av hur föräldraskapet till ett barn bestäms. Paragrafen gäller alltså inte när ett barn föds under ett äktenskap mellan två kvinnor.

9 § Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns *maka*, registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, *ska* den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Ett föräldraskap enligt första stycket fastställs genom bekräftelse eller dom. Det som sägs i 4 § om bekräftelse av faderskap tillämpas också i fråga om bekräftelse av ett sådant föräldraskap.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen regleras frågan om föräldraskapet till barn som kommer till genom assisterad befruktning i vissa fall då modern lever i en parrelation med en annan kvinna.

Som bestämmelsens *första stycke* är utformat före ändringen omfattar stycket de fall då den andra kvinnan i relationen är moderns registrerade partner eller moderns sambo. Efter ändringen omfattar det även det fallet att den andra kvinnan är moderns maka. Med hänsyn till att en del registrerade partnerskap kommer att finnas kvar under en övergångsperiod görs ingen ytterligare ändring i bestämmelsen.

Andra stycket är oförändrat.

3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

(Förslaget är nytt i förhållande till propositionen.)

I 7 kap. 1 a § brottsbalken finns en bestämmelse om straff för den som låter registrera partnerskap trots att han eller hon redan är gift eller registrerad partner. Bestämmelsen svarar mot det hinder för registrering som gäller enligt 1 kap. 3 § tredje stycket partnerskapslagen. Enligt förslaget upphävs bestämmelsen och därmed möjligheten att bestraffa en sådan gärning samtidigt som möjligheten att registrera partnerskap tas bort. Ett äktenskap eller partnerskap kan fortfarande upplösas med tillämpning av 5 kap. 5 § äktenskapsbalken i situationer av detta slag.

4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

1 kap. Om äktenskaps ingående

1 § *Om två personer vill ingå äktenskap med varandra* inför en svensk myndighet, ska det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om *ingen av dem* är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, ska det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där han *eller* hon antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i ett sådant fall.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns bestämmelser om tillämplig lag vid hindersprövning för vigsel inför svensk myndighet.

Bestämmelserna ändras så att de får en könsneutral lydelse. I fråga om par av samma kön gäller inte som enligt partnerskapslagen att hindersprövningen alltid sker med tillämpning av enbart svensk lag. Eftersom det inte

finns några särskilda anknytningskrav, blir hindersprövning också aktuell för personer med svag anknytning till Sverige. Av andra stycket i paragrafen följer att rätten att ingå äktenskap ska bedömas enligt både svensk lag och annat lands lag när ingen av de två som vill vigas inför svensk myndighet har nära anknytning till Sverige.

Om det andra landets lag inte medger äktenskap mellan personer av samma kön, är det ett hinder mot äktenskap. Enligt andra stycket är det dock möjligt att göra undantag om det i en sådan situation finns särskilda skäl att inte beakta utländsk rätt. Undantag ska göras endast i de fall det med beaktande av samtliga omständigheter framstår som särskilt motiverat (angående de överväganden som bör göras se prop. 2003/04:48). Det kan förutsättas att det endast är i mycket sällsynta fall undantagsregeln kan tillämpas i fråga om par av samma kön.

7 § Äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks. Har äktenskap ingåtts inför diplomatisk eller konsulär tjänsteman eller annan, som av främmande stat förordnats att förrätta vigsel i annan främmande stat, anses äktenskapet också giltigt till formen, om det är giltigt i den stat som meddelat förordnandet.

Även i annat fall än som avses i första stycket *ska* äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där *makarna* var medborgare eller hade hemvist.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

Paragrafen innehåller bestämmelser om ett i utlandet ingånget äktenskaps giltighet till formen.

Första stycket är oförändrat.

Andra stycket ändras till en könsneutral lydelse.

8 § Äktenskap som skulle vara ogiltigt på grund av formfel *får* godkännas av regeringen, *om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av en av dem som avsett att ingå äktenskap eller, om en av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.*

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns regler om godkännande av ett i utlandet ingånget äktenskap som på grund av formfel annars inte är giltigt.

Bestämmelsen ändras så den får en könsneutral lydelse. Det görs även vissa språkliga och redaktionella ändringar.

3 kap. Om äktenskapsmål m.m.

1 § Äktenskapsmål är mål om äktenskapskillnad och mål där det är tvist om *personerna* är förenade i äktenskap med varandra.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen anges vilka mål som enligt 1904 års lag är äktenskapsmål.

Ändringar görs så att paragrafen får en könsneutral lydelse. Även redaktionella ändringar görs.

2 § Äktenskapsmål får *tas upp* av svensk domstol, om

1. båda makarna *är* svenska medborgare,
2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare *har* haft hemvist här sedan han *eller hon* fyllt *arton* år,
3. käranden *inte* är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,
4. svaranden har hemvist här i riket,
5. saken rör ogiltighet av vigsel som *har* förrättats av svensk myndighet, *eller*
6. *det* i annat fall än som avses i 1–5 *finns särskilda* skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att *en av makarna* är svensk medborgare eller käranden *inte* kan få sin talan prövad i den stat där han *eller hon* är medborgare *eller har hemvist*.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

Paragrafen innehåller allmänt tillämpliga bestämmelser om när svenska domstolar har behörighet att ta upp talan i äktenskapsmål. Överväganden finns i avsnittet Situationer med internationell anknytning.

I *punkt 6* ges en möjlighet att ta upp talan trots att det inte finns domsrätt enligt någon av de grunder som anges i de föregående punkterna. I fråga om handläggningen görs här en ändring som innebär att det inte som tidigare krävs ett beslut av regeringen för att domsrätt ska kunna utövas i dessa fall. Det är i stället den domstol som prövar förutsättningarna enligt punkterna 1–5 som avgör frågan.

Möjligheten enligt *punkt 6* är begränsad till fall där någon av makarna är svensk medborgare och fall där den som väcker talan inte kan få den prövad i den stat han eller hon har stark anknytning till. För de fall där ingen av makarna är svensk medborgare görs en ändring så att det krävs inte bara att käranden saknar möjlighet till prövning i medborgarskapsstaten, utan också i hemviststaten om denna är en annan stat.

Enligt den nya lydelsen krävs det i dessa fall särskilda skäl för att talan ska få prövas här. Av utformningen följer att tillämpningen ska vara restriktiv. Även regeringens dispensmöjlighet enligt tidigare lydelse var avsedd att endast utnyttjas i särskilda fall. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl bör det göras motsvarande överväganden som det gjordes tidigare i dispensärendena. I förarbetena till bestämmelsen görs vissa vägledande uttalanden för tillämpningen (prop. 1973:158 s. 104 f.).

En grundläggande förutsättning är att det finns någon form av naturlig anknytning till Sverige. Om ingen av makarna är svensk medborgare, bör det normalt krävas att äktenskapet har ingåtts inför svensk vigselförrättare. Ett exempel är att två utländska medborgare av samma kön och med hemvist här i landet ingår äktenskap inför en svensk vigselförrättare och senare bosätter sig i ett land vars rättsordning inte tillåter äktenskap mellan personer av samma kön. Båda eller en av makarna vill därefter skilja sig, men varken i hemvistlandet eller i medborgarskapslandet är det möjligt att få upp frågan om upplösning av äktenskapet till prövning. Om en av makarna är svensk medborgare, kan det finnas särskilda skäl att ta upp

talan i Sverige även om äktenskapet inte har ingåtts inför svensk vigselför rättare. Om talan kan prövas i det land där den make som är svensk medborgare har sitt hemvist, bör svensk domsrätt inte komma i fråga.

I sammanhanget bör det erinras om att de allmänt tillämpliga bestämmelserna i paragrafen endast kan tillämpas om annat inte följer av de särskilda bestämmelserna i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap eller i Bryssel II-förordningen (7 kap. 5 och 6 §§ 1904 års lag).

Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

5 Förslaget till lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap

23 § Denna förordning gäller inte för äktenskap som ingås mellan två kvinnor eller mellan två män.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

Paragrafen erinrar om att förordningen inte kan tillämpas i fråga om äktenskap mellan två personer av samma kön. Övervägandena finns i avsnittet Situationer med internationell anknytning.

6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund

Lagens rubrik ändras för att avspegla lagens ändrade tillämpningsområde. Lagen gäller för alla trossamfund, dvs. även för Svenska kyrkan.

1 § *Ett trossamfund kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att tillämpas. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.*

Frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare.

(Jfr 1 § i propositionen.)

Utskottets förslag överensstämmer med regeringens. För författningskommentar, se propositionen 9.2 s. 32.

7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

3 § Vid tillämpningen av denna lag *ska två personer* som är gifta med varandra anses bo tillsammans om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller den som bidrag betalas ut till visar annat.

Sambor *ska* likställas med makar.

Kommer det fram omständigheter som gör det sannolikt att två personer är sambor, *ska* dessa likställas med sambor, om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller som sådant bidrag betalas ut till visar att de inte är sambor.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns en för lagen inledande bestämmelse om makar och sambor.

I *första stycket* görs ändringar så att bestämmelsen om makar blir könsneutral.

I *andra och tredje stycket* görs endast språkliga ändringar.

8 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

1 § Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap ska, med de begränsningar som följer av denna lag, upphöra att gälla vid utgången av april 2009.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

Genom paragrafen upphävs partnerskapslagen. Övervägandena finns i avsnittet Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

2 § Den upphävda lagen tillämpas fortfarande i fråga om ett enligt den lagen registrerat partnerskap, om inte annat följer av 3 §.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns en övergångsregel för registrerade partnerskap. Övervägandena finns i avsnittet Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Enligt bestämmelsen ska den upphävda partnerskapslagen fortfarande tillämpas i fråga om partnerskap som har registrerats enligt lagen. Detta gäller tills vidare, dvs. till dess partnerskapet upplöses. I bestämmelsen hänvisas också till att annat kan följa av 3 §, vilket innebär att lagen inte längre tillämpas om partnerna väljer att omvandla det registrerade partnerskapet till ett äktenskap.

3 § Ett partnerskap som har registrerats enligt lagen om registrerat partnerskap ska gälla som ett äktenskap, om partnerna gemensamt anmäler till Skatteverket att de önskar det. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från och med den dag en sådan anmälan kommit in till Skatteverket.

Partnerna kan välja att i stället vigas enligt 4 kap. äktenskapsbalken. Vigseln ska inte föregås av hindersprövning. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från tidpunkten för vigseln.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns regler om omvandling av ett registrerat partnerskap till ett äktenskap. Övervägandena finns i avsnittet Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Reglerna ger registrerade partner en möjlighet att låta sitt partnerskap gälla som ett äktenskap. Med att partnerskapet ska gälla som ett äktenskap avses att det ska vara ett äktenskap i rättslig mening.

Enligt *första stycket* kan partnerna välja att anmäla sitt önskemål till Skatteverket. Om anmälan görs, gäller partnerskapet som ett äktenskap från den tidpunkt anmälan har kommit in till Skatteverket.

Enligt *andra stycket* kan de i stället välja att låta sig vigas av en behörig vigselförrättare. Väljer de att låta sig vigas, kommer partnerskapet att gälla som ett äktenskap från tidpunkten för vigselförrättningen. Det ska inte göras någon hindersprövning inför en vigsel enligt denna särskilda ordning.

Möjligheten till omvandling är inte begränsad till en viss tid. Den står endast öppen i de fall partnerskapet har registrerats av en svensk registreringsförrättare enligt den svenska partnerskapslagen. Ett par som har registrerat partnerskap enligt ett annat lands lag kan alltså inte använda detta särskilda förfarande. En annan sak är att rättsförhållandet, beroende på omständigheterna, möjligen kan erkännas som ett äktenskap här. Dessa frågor berörs i avsnittet Situationer med internationell anknytning.

4 § Hindersprövning enligt lagen om registrerat partnerskap som gjorts före den 1 maj 2009 gäller efter denna tidpunkt som hindersprövning för vigsel.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

I paragrafen finns en särskild regel om hindersprövning. Övervägandena finns i avsnittet Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Bestämmelsen har betydelse i de fall det en kort tid före upphävandet har utfärdats ett intyg om hindersprövning för registrering av partnerskap. Bestämmelsen innebär att intyget efter upphävandet i stället kan användas som intyg för hindersprövning för vigsel. En förutsättning är att hindersprövningen har skett inom fyra månader före vigseln (jfr 4 kap. 5 § äktenskapsbalken). Om en hindersprövning enligt partnerskapslagen begärs före upphävandet, men Skatteverket inte avslutar hindersprövningen och utfärdar intyg före upphävandet, bör begäran därefter kunna behandlas som en begäran om hindersprövning för ingående av äktenskap.

5 § I fråga om ärenden om förordnande av registreringsförrättare som en länsstyrelse avgjort före den 1 maj 2009 gäller äldre bestämmelser.

(Jfr punkt 2 i övergångsbestämmelserna till regeringens förslag om ändringar i partnerskapslagen och punkt 3 i övergångsbestämmelserna till utskottets förslag om ändringar i äktenskapsbalken.)

Av paragrafen framgår att äldre bestämmelser ska gälla beträffande beslut i ärenden om förordnande av registreringsförrättare som länsstyrelsen meddelat före ikraftträdandet. Det innebär att det även efter ikraftträdandet går att överklaga sådana beslut till regeringen.

9 Förslaget till lag om ändring i sambolagen (2003:376)

1 § Med sambor avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket.

Denna lag gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift. Lagen gäller sambornas gemensamma bostad och bohag.

Det som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

Paragrafen innehåller bestämmelser om sambor och anger lagens tillämpningsområde.

Paragrafens fjärde stycke, som innehåller en hänvisning i fråga om registrerade partnerskap, ändras med anledning av att partnerskapslagen upphävs.

10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

6 kap. Insemination

1 § Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller sambo. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller sambon.

Det som i detta kapitel sägs om make *gäller också* registrerad partner.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

Paragrafens *andra stycke*, som innehåller en hänvisning i fråga om registrerad partner, ändras med anledning av att partnerskapslagen upphävs.

7 kap. Befruktning utanför kroppen

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

1. befruktning av en kvinnas ägg utanför hennes kropp, och
2. införande av ett befruktat ägg i en kvinnas kropp.

Det som i detta kapitel sägs om make *gäller också* registrerad partner.

(Paragrafen är ny i förhållande till propositionen.)

Paragrafens *andra stycke*, som innehåller en hänvisning i fråga om registrerad partner, ändras med anledning av att partnerskapslagen upphävs.

Reservation

Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (kd)

av Yvonne Andersson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen

– dels antar de av regeringen i bilaga 2 framlagda förslagen till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
 2. lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,
 3. lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap,
- dels tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:80 och motionerna 2008/09:C5 yrkandena 1 och 2, 2008/09:C7 och 2008/09:C8, bifaller delvis motionerna 2008/09:K374 yrkande 2, 2008/09:C392 och 2008/09:C447 samt avslår motionerna 2008/09:C4, 2008/09:C6, 2008/09:C9, 2008/09:C208 yrkandena 1–4, 2008/09:C256, 2008/09:C271, 2008/09:C277 yrkandena 1 och 2, 2008/09:C325, 2008/09:C351, 2008/09:C454, 2008/09:C459 yrkandena 1 och 2, 2008/09:C464 och 2008/09:U323 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Huvudfrågan i lagstiftningsärendet är om institutet och begreppet äktenskap ska definieras så att det omfattar par av samma kön. Frågan kan lösas på olika sätt. Liksom regeringen (prop. 2008/09:80) anser jag att man inte nu bör lägga fram något förslag om könsneutrala äktenskap.

Vad gäller regeringens förslag i proposition 2008/09:80 om vigselfrågor anser jag att de är bra och bör genomföras. Således bör möjligheten till vigsel inom Svenska kyrkan regleras på samma sätt som för övriga trossamfund. Kravet på tillstånd för trossamfund att förrätta vigsel ska därför också omfatta Svenska kyrkan. På samma sätt som för andra samfund ska dessutom varje vigselförrättare förordnas särskilt av Kammarkollegiet. Den nu gällande ordningen att trossamfundens vigselförrättare inte är skyldiga att förrätta vigsel ska klargöras i lag. Lagfarna domare i tingsrätt ska inte längre ha kvar uppgiften att förrätta vigslar och partnerskap. Möjligheten att få ett förordnande från länsstyrelsen för ett enstaka tillfälle tas bort. Kraven på borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättares kunskaper och kvalifikationer samt prövningen av dessa ska förtydligas. Länsstyrelsens beslut

att inte förordna någon som vigsel- och partnerskapsförrättare ska inte kunna överklagas. Lagändringarna bör – såsom regeringen föreslår – träda i kraft den 1 maj 2009.

Vad därefter gäller frågan om könsneutrala äktenskap motsätter jag mig utskottets förslag. I stället föreslår jag en helt ny juridisk ordning för samlevnad mellan två vuxna personer. Förslaget har sin grund i förhållandet att kyrka och stat numera är åtskilda och innebär att myndighetsutövningen i detta sammanhang bör förbehållas enbart staten. Regleringen bör ske genom att det införs en civilrättslig samlevnadsbalk. Begreppet äktenskap utmönstras från lagstiftningen. Enligt förslaget får såväl par av samma som olika kön gifta sig genom en registrering. Rättsverkningarna ska knytas till registreringen. Välsignelseakter i skilda former och andra ceremonier blir en fråga för kyrkor, samfund och andra sammanslutningar och självklart för parterna själva. Staten kan och bör inte ha något inflytande över hur människor väljer att manifesteras sin kärlek och få den välsignad. Därmed är också religionsfriheten respekterad. Införandet av en civilrättsligt reglerad samlevnad är ett sätt att garantera att alla par som vill gifta sig behandlas lika och är också en rimlig konsekvens av delningen mellan kyrka och stat. Den föreslagna ordningen finns i flera andra europeiska länder.

Regeringen bör snarast tillsätta en utredning som ges i uppdrag att lämna förslag som innebär att det kan införas en civilrättsligt reglerad samlevnad, förslagsvis kallad giftermålsbalk, och att begreppet äktenskap utmönstras från lagstiftningen. Utredningsuppdraget bör innefatta att religiösa samfund inte ska ha vigselrätt och att eventuella välsignelseakter varken kan eller ska regleras av statsmakten. Vad som sålunda anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

På grund av det anförda bör således riksdagen anta de i propositionen framlagda lagförslagen samt tillkännage för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Ställningstagandet innebär att riksdagen bifaller proposition 2008/09:80 och motionerna C5 yrkandena 1 och 2, C7 och C8, bifaller delvis motionerna C392, C447 och K374 yrkande 2 samt avslår motionerna C4, C6, C9, C208 yrkandena 1–4, C256, C271, C277 yrkandena 1 och 2, C325, C351, C454, C459 yrkandena 1 och 2, C464 samt U323 yrkandena 1 och 2.

Särskilda yttranden

1. Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (s)

Carina Moberg (s), Johan Löfstrand (s), Hillevi Larsson (s), Gunnar Sandberg (s), Eva Sonidsson (s) och Fredrik Lundh (s) anför:

Det är med stor tillfredsställelse som vi socialdemokrater kan konstatera att en könsneutral äktenskapslagstiftning äntligen kan förverkligas. Vi är många som väntat länge på att detta ska bli verklighet. En könsneutral äktenskapslagstiftning stöds av en majoritet av Sveriges befolkning, och under en längre tid har det också funnits en bred majoritet för frågan i Sveriges riksdag. Trots en bred politisk majoritet i riksdagen har vägen fram till beslut kantats av hinder. Frågan har dragits i långbänk i väntan på ett regeringsförslag som sedan uteblev, vilket måste ses som ett stort misslyckande för den sittande regeringen.

Vår inställning har hela tiden varit att frågan om en könsneutral äktenskapslagstiftning måste få en skyndsam behandling. Sedan utredningen presenterades vintern 2007 har vi gjort det vi kunnat för att så snabbt som möjligt få en lagstiftning på plats som fokuserar på kärlek och inte kön. Detta har vi gjort genom en rad motioner under åren och genom begäran om s.k. utskottsinitiativ vid tre tillfällen – den 4 oktober 2007, den 22 januari 2008 och slutligen den 18 augusti 2008 – begäranden som den borgerliga majoriteten varje gång röstat ned.

Till slut valde vi själva i den samlade oppositionen att skriva fram en motion med kompletta förslag till lagstiftning. Denna motion skrevs hösten 2008 under allmänna motionstiden och lämnades in som en trepartimotion av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet – för att påskynda arbetet och samtidigt öppna en dörr för alla de borgerliga riksdagsledamöter som också tröttnat på regeringens oförmåga att komma med ett lagförslag i frågan. Regeringen klarade inte av att leverera det av många utlovade lagförslaget om könsneutrala äktenskap, och vid årsskiftet 2008/09 hänvisades i stället frågan till riksdagen där civilutskottet har arbetat fram ett lagförslag. I sammanhanget vill vi framhålla att utarbetandet av lagförslagen skett i stort samförstånd mellan sex av riksdagens partier.

Vi har i detta arbete haft ett öppet förhållningssätt för att nå kompromisser eftersom det finns ett stort värde i att nå en så bred enighet som möjligt när det gäller alla detaljer i lagförslaget och därmed säkra en bred majoritet bakom äktenskapslagstiftningen.

En fråga där vi har en annan uppfattning än vad utskottet föreslår gäller de lagfarna domarna som vigselförrättare. Enligt vår mening är det mycket olyckligt att begränsa antalet vigselförrättare nu när fler får möjlighet att vigas. Detta kommer att ha en negativ påverkan på möjligheten att ingå äktenskap.

I den trepartimotion som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet lade under allmänna motionstiden hösten 2008 om en könsneutral äktenskapsbalk föreslår vi att vigselrätten ska vara kvar för lagfarna domare (motion C454). Vi har också stor förståelse för de farhågor som redovisas i motion C6, bl.a. rörande kommunernas ökade arbetsuppgifter. Enligt vår uppfattning ges dock lagfarna domare – även med civilutskottets förslag – en möjlighet att som av länsstyrelsen förordnade vigselförrättare eller som vigselförrättare för ett enstaka tillfälle även framgent kunna förrätta vigslar.

Av ovan anförda skäl väljer vi att inte reservera oss på denna punkt. Vi kommer dock att noga följa frågan. Om det visar sig behövt är vi beredda att återkomma med förslag som innebär att lagfarna domare återigen ska bli skyldiga att förrätta vigslar.

2. Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (kd)

Yvonne Andersson (kd) anför:

Den av utskottet föreslagna lagstiftningen om könsneutrala äktenskap har inte beretts på sedvanligt sätt och grundar sig inte på något förslag från regeringen. I stället har en majoritet i civilutskottet valt att ta initiativ till en lagstiftningsprocess inom utskottets ram. Jag vill understryka att både riksdagen och regeringen har samma krav på seriös beredning av lagändringar. Enligt min mening har utskottets beredning av lagförslagen varit bristfällig. Utskottet har varken tillåtit företrädare för organisationer eller enskilda att lämna synpunkter på lagförslaget eller sakinformation om alternativa modeller, exempelvis en civil samlevnadsbalk. Inte heller har lagförslaget remissbehandlats. Utskottet har inte på allvar prövat frågan om civil samlevnadsbalk eller utsatt förslaget om en könsneutral äktenskapslagstiftning för en seriös beredning. I stället har det genomförts en skyndsam handläggning av frågan där tidpunkten för lagens ikraftträdande tycks spela en avgörande roll. Enligt min mening är det bekymmersamt att en så viktig fråga som berör såväl kultur, tradition, religion och juridik har stressats fram och inte prövats i relation till andra former som vunnit internationellt gehör.

Som framgår av Kristdemokraternas motion C5 är partiets grundläggande inställning i frågan om äktenskapslagstiftningen att nuvarande ordning fungerar väl och att den inte behöver förändras. Det föreligger inte någon diskriminering eftersom det inte finns någon juridisk skillnad mellan äktenskap och partnerskap. Äktenskap mellan en man och en kvinna är en samlevnadsform som existerat under lång tid och som är den över tid stabilaste formen för att säkra barns rätt till omsorg från båda sina biologiska föräldrar.

Mot bakgrund av de starka känslor som finns i frågan om könsneutrala äktenskap har emellertid Kristdemokraterna ansett att det finns anledning att överväga vilka andra lösningar som både kan vara långsiktigt hållbara och så långt som möjligt visar respekt för de olika uppfattningar som finns

i frågan. I syfte att medverka till en konstruktiv lösning föreslår Kristdemokraterna en ordning med en civilrättsligt reglerad samlevnad på det sätt som framgår av reservationen.

3. Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (v)

LiseLotte Olsson (v) anför:

Det är med stor tillfredsställelse som vi inom Vänsterpartiet kan konstatera att en könsneutral äktenskapslagstiftning äntligen kan förverkligas. Vi är många som väntat länge på att detta ska bli verklighet. En könsneutral äktenskapslagstiftning stöds av en majoritet av Sveriges befolkning, och under en längre tid har det också funnits en bred majoritet för frågan i Sveriges riksdag. Trots den breda politiska majoriteten i riksdagen har vägen fram till beslutet kantats av hinder. Frågan har dragits i långbänk i väntan på ett regeringsförslag som sedan uteblev, vilket måste ses som ett stort misslyckande för den sittande regeringen. Frågan har i stället hänvisats till riksdagen och civilutskottet har arbetat fram ett lagförslag.

I sammanhanget vill jag betona att Vänsterpartiet alltjämt förespråkar en könsneutral äktenskapslagstiftning där alla äktenskap blir borgerliga och den som så önskar får lägga till religiösa ceremonier efter eget val, s.k. civiläktenskap. En sådan ordning skulle innebära ett enhetligt sätt för alla par – oavsett sexuell läggning – att ingå äktenskap. Äktenskaps- och partnerskapsutredningen lämnade dock inte något sådant förslag. Eftersom Vänsterpartiet prioriterar att få till stånd en könsneutral äktenskapslagstiftning så snart som möjligt framför att avvakta ytterligare en utredning har vi ställt oss bakom utskottets lagförslag. Partiet avser dock att på sikt fortsätta att driva frågan om civiläktenskap. Jag vill här framhålla att jag inte alls kan ställa mig bakom Kristdemokraternas förslag om en civilrättslig samlevnadsbalk. Deras förslag syftar enbart till att förhindra personer av samma kön att ingå äktenskap i egentlig mening.

Enligt min mening är det angeläget att den borgerliga vigseln finns som ett fullgott alternativ till den kyrkliga. Jag anser att det är rimligt att lagfarna domare vid tingsrätterna förrättar borgerliga vigslar. Enligt en undersökning som gjorts av Äktenskaps- och partnerskapsutredningen är det dessutom så att en majoritet vill att lagfarna domare även i fortsättningen ska vara vigselförrättare. För dem som vill ingå äktenskap genom en borgerlig vigsel är det också en fördel att vigselförrättare finns tillgängliga vid en myndighet som alltid kan nås under kontorstid. Det är mycket olyckligt att nu begränsa antalet vigselförrättare när fler får möjlighet att vigas. Detta kommer att negativt påverka möjligheten för personer av samma kön att ingå äktenskap. Jag har också förståelse för de farhågor som redovisas i motion C6, bl.a. rörande kommunernas ökade arbetsuppgifter. Jag har dock slutligen stannat för att inte reservera mig men avser att noga följa frågan. Om det visar sig behövligt är jag beredd att återkomma med förslag som innebär att lagfarna domare återigen blir skyldiga att förrätta vigslar.

Därutöver anser jag att det bör införas en s.k. vigselplikt som innebär att Svenska kyrkan och andra trossamfund ska ha en skyldighet att viga såväl par av olika kön som par av samma kön. Jag anser också att det bör införas en individualiserad vigselrätt för samtliga vigselförrättare i likhet med vad som gäller för borgerliga vigselförrättare. Ett uppdrag som vigselförrättare bör enligt min mening vara personligt och inte knutet till något trossamfund. På dessa punkter har jag inte heller valt att reservera mig, men jag avser att fortsätta att driva frågorna.

4. Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor (mp)

Jan Lindholm (mp) anför:

Det är med stor tillfredsställelse som vi inom Miljöpartiet kan konstatera att en könsneutral äktenskapslagstiftning äntligen kan förverkligas. Vi är många som väntat länge på att detta ska bli verklighet. En könsneutral äktenskapslagstiftning stöds av en majoritet av Sveriges befolkning, och under en längre tid har det också funnits en bred majoritet för frågan i Sveriges riksdag. Trots den breda politiska majoriteten i riksdagen har vägen fram till beslutet kantats av hinder. Frågan har dragits i långbänk i väntan på ett regeringsförslag som sedan uteblev, vilket måste ses som ett stort misslyckande för den sittande regeringen. Frågan har i stället hänvisats till riksdagen, och civilutskottet har arbetat fram ett lagförslag.

Miljöpartiets inställning har hela tiden varit att skapa en bred majoritet i riksdagen bakom ett förslag till en könsneutral äktenskapslagstiftning. När utredarens förslag lades på regeringens bord vintern 2007 var vår förhoppning att en könsneutral äktenskapslag skulle kunna vara på plats i Sverige senast den 1 januari 2008. Det var även vad många andra ansåg rimligt. Någon ambition av det slaget har vi dock inte kunnat spåra hos regeringspartierna. Tvärtom har man ansträngt sig till det yttersta för att dra frågan i långbänk.

Oppositionspartierna har dock på flera sätt försökt skynda på beredningsarbetet. Exempelvis har vi vid tre tillfällen – den 4 oktober 2007, den 22 januari 2008 och slutligen den 18 augusti 2008 – begärt att utskottet skulle ta ett s.k. utskottsinitiativ och självt ta ansvar för att skriva fram lagtext, utan en föregående proposition från regeringen, för att kunna lägga fram ett betänkande med förslag om en könsneutral äktenskapslagstiftning. Vid samtliga tillfällen röstades förslaget ned av företrädare för regeringspartierna i utskottet.

Ambitionen från oppositionens sida har dock hela tiden varit att lagstiftningen ska vara på plats så fort som möjligt. Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet skrev av den anledningen hösten 2008, under allmänna motionstiden, en trepartimotion med ett komplett förslag till lagstiftning i ett försök att skynda på arbetet. På grund av regeringens hantering med osedvanligt lång remisstid och ett utdraget beredningsarbete i Regeringskansliet har lagstiftningen tyvärr dröjt längre än någon kunde ana.

I sammanhanget måste dock betonas att Miljöpartiet alltjämt förespråkar en könsneutral äktenskapslagstiftning där alla äktenskap blir borgerliga och den som så önskar får lägga till religiösa ceremonier efter eget val, s.k. civiläktenskap. En sådan ordning skulle innebära ett enhetligt sätt för alla par – oavsett sexuell läggning – att ingå äktenskap. Äktenskaps- och partnerskapsutredningen lämnade dock inte något sådant förslag. Eftersom Miljöpartiet prioriterar att få till stånd en könsneutral äktenskapslagstiftning så snart som möjligt framför att avvakta ytterligare en utredning har vi ställt oss bakom utskottets lagförslag trots att kompromissen har flera brister och ligger långt från den lösning vi hade velat se. Partiet avser dock att på sikt fortsätta driva frågan om civiläktenskap. Jag vill här framhålla att Miljöpartiet inte delar den linje som Kristdemokraterna driver. Deras förslag om en civilrättslig samlevnadsbalk syftar, enligt vår mening, enbart till att förhindra personer av samma kön från att ingå äktenskap.

Vad gäller frågan om lagfarna domare som vigselförrättare anser Miljöpartiet att det är olyckligt att man i samband med detta lagstiftningsärende lyfter bort uppgiften att vara vigselförrättare från de lagfarna domarna. När den nya lagstiftningen träder i kraft kan man nämligen förvänta sig att efterfrågan på borgerliga vigslar ökar. Att då minska antalet borgerliga vigselförrättare är inte lämpligt. Förhoppningsvis kommer många av de lagfarna domarna att ansöka om att vara vigselförrättare, åtminstone under en övergångstid, för att minimera problematiken.

Jag beklagar att majoriteten inte kunnat vänta med denna förändring för de lagfarna domarna men väljer att avstå från att reservera mig i denna del för att så långt möjligt visa en samsyn i detta viktiga ärende. Jag avser att återkomma i frågan om det skulle visa sig nödvändigt.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2008/09:80 Äktenskapsfrågor:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,
3. lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Följdmotionerna

2008/09:C4 av Carina Moberg m.fl. (s, mp, v):

Riksdagen avslår regeringens proposition 2008/09:80 Äktenskapsfrågor.

2008/09:C5 av Stefan Attefall m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda införandet av en civilrättsligt reglerad samlevnad, förslagsvis kallad giftermålsbalk, och skilja begreppet äktenskap från den strikt rättsliga ordningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening, under förutsättning av bifall till yrkande 1, vad som anförs i motionen om att religiösa samfund inte ska ha vigselrätt samt att eventuella välsignelseakter varken kan eller ska regleras av statsmakten.

2008/09:C6 av Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s, mp, v):

Riksdagen avslår regeringens förslag till lagändring i äktenskapsbalken vad gäller 4 kap. 3 § 3.

2008/09:C7 av Hans Wallmark m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en skyndsam utredning i syfte att det juridiska upprättandet av en sådan fast relation mellan två vuxna människor som behandlas i denna motion enbart ska kunna ske genom ett förfarande inför en offentlig myndighet.

2008/09:C8 av Lars Gustafsson och Eva Johnsson (båda kd):

Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till en lagstiftning om en civilrättslig giftermålsbalk som reglerar giftermålets rättsliga innebörd och verkan.

Motion väckt med anledning av händelse av större vikt

2008/09:C9 av Lars Lindblad m.fl. (m, c, fp):

Riksdagen beslutar, med avslag på regeringens förslag i proposition 2008/09:80 Äktenskapsfrågor i berörda delar, att anta de i avsnitt 3 framlagda förslagen till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om ändring i föräldrabalken,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
5. lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap,
6. lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
7. lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap,
8. lag om ändring i sambolagen (2003:376),
9. lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:K374 av Cecilia Wigström i Göteborg (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa civiläktenskap.

2008/09:C208 av LiseLotte Olsson m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftningen enligt vad som anförs i motionen om att äktenskapslagstiftningen bör göras könsneutral.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring enligt vad som anförs i motionen om att partnerskapslagen bör avskaffas under förutsättning att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring enligt vad som anförs i motionen om att Svenska kyrkan och andra trossamfund inte själva kan välja om de vill viga samkönade par eller inte.

4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring enligt vad som anförs i motionen om att vigselrätten ska individualiseras.

2008/09:C256 av Lars Mejern Larsson och Ann-Kristine Johansson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av den ekonomiska ersättningen för förrättare av borgerlig vigsel och partnerskap.

2008/09:C271 av Börje Vestlund m.fl. (s):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en könsneutral äktenskapslagstiftning i enlighet med vad som i huvudsak har föreslagits i betänkandet Äktenskap för par av samma kön – Vigselfrågor (SOU 2007:17).

2008/09:C277 av Siw Wittgren-Ahl och Börje Vestlund (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av texter som läses vid borgerlig vigsel och registrering av partnerskap.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av den ekonomiska ersättningen för förrättare av borgerlig vigsel och partnerskap.

2008/09:C325 av Olof Lavesson m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en könsneutral äktenskapslagstiftning.

2008/09:C351 av Thomas Bodström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa könsneutrala äktenskap.

2008/09:C392 av Cecilia Wikström i Uppsala (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om civil registrering.

2008/09:C447 av Lars-Arne Staxäng och Marianne Watz (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en bred kompromiss om äktenskapsbegreppet som både de religiösa institutionerna och övriga samhället kan acceptera.

2008/09:C454 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp):

Riksdagen beslutar att anta de i avsnitt 3 framlagda förslagen till: a) lag om ändring i äktenskapsbalken, b) lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap, c) lag om ändring i föräldrabalken, d) lag om änd-

ring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, e) lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap, f) lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan.

2008/09:C459 av Lennart Sacrédeus (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram förslag om en moderniserad partnerskapslag där ordet "registrerat" utgår.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att äktenskapsbalken bör bevaras i sin nuvarande form.

2008/09:C464 av Annika Qarlssohn (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en könsneutral äktenskapslagstiftning.

2008/09:U323 av Birgitta Ohlsson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett snart införande av en könsneutral äktenskapsbalk för alla par oavsett sexuell läggning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avskaffande av lagen om registrerat partnerskap i samband med att en könsneutral äktenskapsbalk införs.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om äktenskapsbalken
dels att 1 kap. 1 §, 4 kap. 3 och 6 §§ samt 15 kap. 2, 3 och 5 §§ ska ha
 följande lydelse,
dels att det i balken ska införas en ny paragraf, 4 kap. 4 §, av följande
 lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 kap.**

1 §

Äktenskap ingås mellan en
 kvinna och en man. De som *har*
ingått äktenskap med varandra är
 makar.

*I denna balk finns bestämmelser
 om samlevnad i äktenskap. Äkten-
 skap ingås mellan en kvinna och
 en man.*

*De två som ingår äktenskap med
 varandra blir makar.*

4 kap.3 §¹

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,

*2. sådan präst eller annan befatt-
 ningshavare i ett annat trossam-
 fund som har förordnande enligt
 bestämmelserna i lagen (1993:305)
 om rätt att förrätta vigsel inom
 andra trossamfund än Svenska
 kyrkan,*

*3. lagfaren domare i tingsrätt,
 eller*

*4. den som länsstyrelsen har för-
 ordnat.*

*Länsstyrelsens förordnande skall
 avse såväl behörighet att förrätta
 vigsel som behörighet att registre-
 ra partnerskap enligt lagen
 (1994:1117) om registrerat partner-
 skap.*

*1. sådan präst eller annan befatt-
 ningshavare i ett trossamfund som
 har förordnande enligt lagen
 (1993:305) om rätt att förrätta vigsel
 inom trossamfund, eller*

*2. den som länsstyrelsen har för-
 ordnat.*

¹ Senaste lydelse 2006:212.

Den som är behörig enligt första stycket 1 är inte skyldig att förrätta vigsel.

4 §²

Innan någon förordnas till vigselförrättare enligt 3 § första stycket 2 ska länsstyrelsen pröva att han eller hon har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget.

Länsstyrelsens förordnande ska avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Förordnandet ska gälla för en viss period.

Uppfyller en vigselförrättare inte längre kraven enligt första stycket eller missköter vigselförrättaren sitt uppdrag, ska länsstyrelsen återkalla förordnandet att vara vigselförrättare.

6 §

Vid vigsel gäller i övrigt

1. föreskrifterna i kyrkohandboken eller andra föreskrifter för svenska kyrkan, om vigseln förrättas av en präst i den kyrkan,

2. den ordning som gäller inom annat trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan i ett sådant samfund,

3. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

1. den ordning som gäller inom ett trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan befattningshavare i samfundet, och

2. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

15 kap.

2 §³

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets kvinnan eller mannen är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Detsamma gäller beslut av

² Tidigare 4 § upphävd genom 1999:294.

³ Senaste lydelse 2003:644.

*präster inom Svenska kyrkan om
förrättande av vigsel.*

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

3 §

Beslut av *lagfarna domare i tingsrätter eller av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.*

Beslut av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

5 §⁴

Länsstyrelsens beslut i fråga som avses i 4 kap. 3 § 4 får överklagas hos regeringen.

Länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som vigselförrättare får inte överklagas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.
 2. En präst i Svenska kyrkan som enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 i dess äldre lydelse är behörig att vara vigselförrättare behåller den behörigheten till utgången av april 2010.
 3. I fråga om ärenden om förordnande av vigselförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

⁴ Senaste lydelse 1998:368.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan samt 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom *andra* trossamfund än Svenska kyrkan

Annat trossamfund än Svenska kyrkan kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att *iakttas*. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare.

Föreslagen lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund

1 §

Ett trossamfund kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att *följas*. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 8 § lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

8 §¹

Behörig att vara registreringsförrättare är *lagfaren domare i tingsrätt* eller den som länsstyrelsen har förordnat.

Länsstyrelsens förordnande skall avse såväl behörighet att förrätta registrering enligt denna lag som behörighet att förrätta vigsel enligt äktenskapsbalken.

Behörig att vara registreringsförrättare är den som länsstyrelsen har förordnat.

I fråga om förordnandet tillämpas 4 kap. 4 § äktenskapsbalken.

Länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som registreringsförrättare får inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

2. I fråga om ärenden om förordnande av registreringsförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2006:213.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om äktenskapsbalken
dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 1, 3 och 4 §§, 4 kap. 2, 3 och 6 §§, 14 kap.
 2 och 3 §§ samt 15 kap. 2, 3 och 5 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 4 kap. 4 §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 kap.**

1 §

Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man. De som har ingått äktenskap med varandra är makar.

I denna balk finns bestämmelser om samlevnad i äktenskap. De två som ingår äktenskap med varandra blir makar.

3 kap.1 §¹

Innan äktenskap ingås skall prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna prövning skall göras av Skatteverket.

Hindersprövningen skall begäras av kvinnan och mannen gemensamt hos Skatteverket eller Försäkringskassan.

Innan ett äktenskap ingås ska det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna prövning ska göras av Skatteverket.

De två som avser att ingå äktenskap ska gemensamt begära hinderprövningen hos Skatteverket.

3 §²

Kvinnan och mannen skall vid hinderprövningen skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, skall deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hinderprövning skall på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera part-

De som begär hinderprövning ska skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, ska deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hinderprövning ska på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera part-

¹ Senaste lydelse 2004:796.

² Senaste lydelse 1994:1118.

nerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap *skall* styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

nerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap *ska* styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

4 §³

Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, *skall* verket *på begäran av kvinnan och mannen* utfärda intyg om detta.

Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, *ska* verket utfärda intyg om detta.

4 kap.

2 §

Vid vigseln *skall kvinnan och mannen samtidigt* vara närvarande. De *skall* var för sig på fråga av vigselföräntaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselföräntaren *skall* därefter förklara att de är makar.

Vid vigseln *ska de som ingår äktenskap* vara närvarande *samtidigt*. De *ska* var för sig på fråga av vigselföräntaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselföräntaren *ska* därefter förklara att de är makar.

Har det inte gått till så som anges i första stycket eller var vigselföräntaren inte behörig att förrätta vigsel, är förrättningen ogiltig som vigsel.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av *kvinnan eller mannen* eller, om *någon* av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av *en av dem som avsett att ingå äktenskap* eller, om *en* av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

3 §⁴

Behörig att vara vigselföräntare är

1. *präst i Svenska kyrkan,*

2. sådan präst eller annan befattningshavare i ett *annat* trossamfund som har förordnande enligt *bestämmelserna i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,*

3. *lagfaren domare i tingsrätt, eller*

4. den som länsstyrelsen har förordnat.

1. sådan präst eller annan befattningshavare i ett trossamfund som har förordnande enligt lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund, *eller*

2. den som länsstyrelsen har förordnat.

³ Senaste lydelse 2003:644.

⁴ Senaste lydelse 2006:212.

Länsstyrelsens förordnande skall avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Den som är behörig enligt första stycket 1 är inte skyldig att förrätta vigsel.

4 §⁵

Innan någon förordnas till vigselförrättare enligt 3 § första stycket 2 ska länsstyrelsen pröva att han eller hon har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget.

Förordnandet ska gälla för en viss period, om det inte har begränsats att gälla till en angiven dag.

Uppfyller en vigselförrättare inte längre kraven enligt första stycket eller missköter vigselförrättaren sitt uppdrag, ska länsstyrelsen återkalla förordnandet att vara vigselförrättare.

6 §

Vid vigsel gäller i övrigt

1. föreskrifterna i kyrkohandboken eller andra föreskrifter för svenska kyrkan, om vigseln förrättas av en präst i den kyrkan,

2. den ordning som gäller inom annat trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan i ett sådant samfund,

3. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

1. den ordning som gäller inom ett trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan befattningshavare i samfundet, och

2. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

14 kap.

2 §

Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan kvinnan och mannen.

Frågan huruvida ett äktenskap består kan i övrigt prövas i tvister där någons rätt är beroende av det.

Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan makarna.

⁵ Tidigare 4 § upphävd genom 1999:294.

3 §

Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där *kvinnan eller mannen* har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där *en av makarna* har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

15 kap.2 §⁶

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets *kvinnan eller mannen* är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets *någon av dem som begärt hindersprövningen* är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt, överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Detsamma gäller beslut av präster inom Svenska kyrkan om förrättande av vigsel.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

3 §

Beslut av *lagfarna domare i tingsrätter eller av särskilt förordnade vigselförrättare* om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

Beslut av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

5 §⁷

Länsstyrelsens beslut *i fråga som avses i 4 kap. 3 § 4* får överklagas hos regeringen.

Länsstyrelsens beslut *att inte förordna någon som vigselförrättare* får inte överklagas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.
 2. Bestämmelsen i 4 kap. 3 § första stycket 1 i dess äldre lydelse ska fortsätta att gälla till utgången av april 2010.
 3. I fråga om ärenden om förordnande av vigselförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

⁶ Senaste lydelse 2003:644.

⁷ Senaste lydelse 1998:368.

2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 och 9 §§ föräldrabalken¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Är vid barns födelse modern gift, *skall mannen i äktenskapet* anses som barnets *fader*, om *ej* annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet *födes* inom sådan tid efter mannens död att *det* kan vara avlat dessförinnan.

Är vid barns födelse modern gift *med en man, ska denne* anses som barnets *far*, om *inte* annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet *föds* inom sådan tid efter mannens död att *barnet* kan vara avlat dessförinnan.

9 §²

Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, *skall* den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns *maka*, registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, *ska* den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Ett föräldraskap enligt första stycket fastställs genom bekräftelse eller dom. Det som sägs i 4 § om bekräftelse av faderskap tillämpas också i fråga om bekräftelse av ett sådant föräldraskap.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 2006:352.

3 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 a § brottsbalken ska upphöra att gälla vid utgången av april 2009.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1, 7 och 8 §§ samt 3 kap. 1 och 2 §§ lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §²

Vill en man och en kvinna ingå äktenskap inför en svensk myndighet, *skall* det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om *varken mannen eller kvinnan* är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, *skall* det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där han *respektive* hon antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i sådant fall.

Om *två personer* vill ingå äktenskap *med varandra* inför en svensk myndighet, *ska* det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om *ingen av dem* är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, *ska* det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där han *eller* hon antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i *ett* sådant fall.

7 §³

Äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks. Har äktenskap ingåtts inför diplomatisk eller konsulär tjänsteman eller annan, som av främmande stat förordnats att förrätta vigsel i annan främmande stat, anses äktenskapet också giltigt till formen, om det är giltigt i den stat som meddelat förordnandet.

Även i annat fall än som avses i första stycket *skall* äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där *mannen och kvinnan* var medborgare eller hade hemvist.

Även i annat fall än som avses i första stycket *ska* äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där *makarna* var medborgare eller hade hemvist.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1971:797.

² Senaste lydelse 2004:144.

³ Senaste lydelse 2004:144.

8 §⁴

Äktenskap, som skulle vara ogiltigt på grund av formfel, *kan* godkännas av regeringen *på ansökan av mannen eller kvinnan eller, om någondera avlidit, av arvinge till den avlidne. Sådant godkännande får lämnas endast om synnerliga skäl föreligga.*

Äktenskap som skulle vara ogiltigt på grund av formfel *får* godkännas av regeringen, *om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av en av dem som avsett att ingå äktenskap eller, om en av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.*

3 kap.

1 §⁵

Äktenskapsmål *äro* mål om äktenskapsskillnad och mål *däri tvisten är, huruvida man och kvinna äro* förenade i äktenskap med varandra.

Äktenskapsmål *är* mål om äktenskapsskillnad och mål *där det är tvist om personerna är* förenade i äktenskap med varandra.

2 §⁶

Äktenskapsmål får *upptagas* av svensk domstol, om

1. båda makarna *äro* svenska medborgare,

2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare haft hemvist här sedan han fyllt *aderton* år,

3. käranden *ej* är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,

4. svaranden har hemvist här i riket,

5. saken rör ogiltighet av vigsel som förrättats av svensk myndighet,

6. i annat fall än som avses i 1–5 *regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer finner* skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att *endera maken* är svensk medborgare eller käranden *ej* kan få sin talan prövad i den stat där han är medborgare.

Äktenskapsmål får *tas upp* av svensk domstol, om

1. båda makarna *är* svenska medborgare,

2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare *har* haft hemvist här sedan han *eller hon* fyllt *arton* år,

3. käranden *inte* är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,

5. saken rör ogiltighet av vigsel som *har* förrättats av svensk myndighet, *eller*

6. *det* i annat fall än som avses i 1–5 *finns särskilda* skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att *en av makarna* är svensk medborgare eller käranden *inte* kan få sin talan prövad i den stat där han *eller hon* är medborgare *eller har hemvist.*

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

⁴ Senaste lydelse 1976:1120.

⁵ Senaste lydelse 1973:942.

⁶ Senaste lydelse 1976:1120.

5 Förslag till lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap *dels* att rubriken närmast före 22 § ska lyda "IV. Allmänna bestämmelser", *dels* att det ska införas en ny paragraf, 23 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Denna förordning gäller inte för äktenskap som ingås mellan två kvinnor eller mellan två män.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Häri genom föreskrivs att rubriken till lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan samt 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Föreslagen lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund

1 §

Annat trossamfund än Svenska kyrkan kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att *iakttas*. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Ett trossamfund kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att *tillämpas*. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Vid tillämpningen av denna lag *skall en man och en kvinna* som är gifta med varandra anses bo tillsammans om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller den som bidrag betalas ut till visar annat.

Sambor *skall* likställas med makar.

Kommer det fram omständigheter som gör det sannolikt att två personer är sambor, *skall* dessa likställas med sambor, om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller som sådant bidrag betalas ut till visar att de inte är sambor.

Vid tillämpningen av denna lag *ska två personer* som är gifta med varandra anses bo tillsammans om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller den som bidrag betalas ut till visar annat.

Sambor *ska* likställas med makar.

Kommer det fram omständigheter som gör det sannolikt att två personer är sambor, *ska* dessa likställas med sambor, om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller som sådant bidrag betalas ut till visar att de inte är sambor.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

¹ Senaste lydelse 2005:465.

8 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap ska, med de begränsningar som följer av denna lag, upphöra att gälla vid utgången av april 2009.

2 § Den upphävda lagen tillämpas fortfarande i fråga om ett enligt den lagen registrerat partnerskap, om inte annat följer av 3 §.

3 § Ett partnerskap som har registrerats enligt lagen om registrerat partnerskap ska gälla som ett äktenskap, om parterna gemensamt anmäler till Skatteverket att de önskar det. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från och med den dag en sådan anmälan kommit in till Skatteverket.

Partnerna kan välja att i stället vigas enligt 4 kap. äktenskapsbalken. Vigseln ska inte föregås av hindersprövning. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från tidpunkten för vigseln.

4 § Hindersprövning enligt lagen om registrerat partnerskap som gjorts före den 1 maj 2009 gäller efter denna tidpunkt som hindersprövning för vigsel.

5 § I fråga om ärenden om förordnande av registreringsförrättare som en länsstyrelse avgjort före den 1 maj 2009 gäller äldre bestämmelser.

9 Förslag till lag om ändring i sambolagen (2003:376)

Häriigenom föreskrivs att 1 § sambolagen (2003:376) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Med sambor avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket.

Denna lag gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift. Lagen gäller sambornas gemensamma bostad och bohag.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Det som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

¹ Senaste lydelse 2005:454.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 § och 7 kap. 1 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller sambo. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller sambon.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i detta kapitel sägs om make också gäller registrerad partner.

Det som i detta kapitel sägs om make gäller också registrerad partner.

7 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

1. befruktning av en kvinnas ägg utanför hennes kropp, och
2. införande av ett befruktat ägg i en kvinnas kropp.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i detta kapitel sägs om make också gäller registrerad partner.

Det som i detta kapitel sägs om make gäller också registrerad partner.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

BILAGA 4

Lagrådsremissens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om äktenskapsbalken
dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 1, 3 och 4 §§, 4 kap. 2, 3 och 6 §§, 14 kap.
 2 och 3 §§ samt 15 kap. 2, 3 och 5 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 4 kap. 4 §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 kap.**

1 §

Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man. De som har ingått äktenskap med varandra är makar.

I denna balk finns bestämmelser om samlevnad i äktenskap. De två som ingår äktenskap med varandra blir makar.

3 kap.1 §¹

Innan äktenskap ingås skall prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna prövning skall göras av Skatteverket.

Hindersprövningen skall begäras av kvinnan och mannen gemensamt hos Skatteverket eller Försäkringskassan.

Innan ett äktenskap ingås ska det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna prövning ska göras av Skatteverket.

De som avser att ingå äktenskap ska gemensamt begära hindersprövningen hos Skatteverket.

3 §²

Kvinnan och mannen skall vid hindersprövningen skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, skall deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hindersprövning skall på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera part-

De som begär hindersprövning ska skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, ska deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hindersprövning ska på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera part-

¹ Senaste lydelse 2004:796.

² Senaste lydelse 1994:1118.

nerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap *skall* styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

nerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap *ska* styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

4 §³

Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, *skall* verket *på begäran av kvinnan och mannen* utfärda intyg om detta.

Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, *ska* verket utfärda intyg om detta.

4 kap.

2 §

Vid vigseln *skall kvinnan och mannen samtidigt* vara närvarande. De *skall* var för sig på fråga av vigselföräntaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselföräntaren *skall* därefter förklara att de är makar.

Vid vigseln *ska de som ingår äktenskap* vara närvarande *samtidigt*. De *ska* var för sig på fråga av vigselföräntaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselföräntaren *ska* därefter förklara att de är makar.

Har det inte gått till så som anges i första stycket eller var vigselföräntaren inte behörig att förrätta vigsel, är förrättningen ogiltig som vigsel.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av *kvinnan eller mannen* eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av *en av dem som avsett att ingå äktenskap* eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

3 §⁴

Behörig att vara vigselföräntare är

1. *präst i Svenska kyrkan,*

2. *sådan präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund som har förordnande enligt bestämmelserna i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,*

3. *lagfaren domare i tingsrätt, eller*

4. den som länsstyrelsen har förordnat.

1. sådan präst eller annan befattningshavare i ett trossamfund som har förordnande enligt lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund, *eller*

2. den som länsstyrelsen har förordnat.

³ Senaste lydelse 2003:644.

⁴ Senaste lydelse 2006:212.

Länsstyrelsens förordnande skall avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Den som är behörig enligt första stycket 1 är inte skyldig att förrätta vigsel.

4 §⁵

Innan någon förordnas till vigselförrättare enligt 3 § första stycket 2 ska länsstyrelsen pröva att han eller hon har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget.

Förordnandet ska gälla för en viss period, om det inte har begränsats att gälla till en angiven dag.

Uppfyller en vigselförrättare inte längre kraven enligt första stycket eller missköter vigselförrättaren sitt uppdrag, ska länsstyrelsen återkalla förordnandet att vara vigselförrättare.

6 §

Vid vigsel gäller i övrigt

1. föreskrifterna i kyrkohandboken eller andra föreskrifter för svenska kyrkan, om vigseln förrättas av en präst i den kyrkan,

2. den ordning som gäller inom annat trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan i ett sådant samfund,

3. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

1. den ordning som gäller inom ett trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan befattningshavare i samfundet, och

2. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

14 kap.

2 §

Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan *kvinnan och mannen.*

Frågan huruvida ett äktenskap består kan i övrigt prövas i tvister där någons rätt är beroende av det.

Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan *makarna.*

⁵ Tidigare 4 § upphävd genom 1999:294.

3 §

Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där *kvinnan eller mannen* har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där *någon av makarna* har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

15 kap.2 §⁶

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets *kvinnan eller mannen* är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets *någon av dem som begärt hindersprövningen* är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt, överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Detsamma gäller beslut av präster inom Svenska kyrkan om förrättande av vigsel.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

3 §

Beslut av *lagfarna domare i tingsrätter eller av särskilt förordnade vigselförrättare* om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

Beslut av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

5 §⁷

Länsstyrelsens beslut i fråga som avses i 4 kap. 3 § 4 får överklagas *hos regeringen*.

Länsstyrelsens beslut *att inte förordna någon som vigselförrättare* får *inte* överklagas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.
 2. Bestämmelsen i 4 kap. 3 § första stycket 1 i dess äldre lydelse ska fortsätta att gälla till utgången av april 2010.
 3. I fråga om ärenden om förordnande av vigselförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

⁶ Senaste lydelse 2003:644.

⁷ Senaste lydelse 1998:368.

2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 och 9 §§ föräldrabalken¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Är vid barns födelse modern gift, *skall mannen i äktenskapet* anses som barnets *fader*, om *ej* annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet *födes* inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.

Är vid barns födelse modern gift *med en man, ska han* anses som barnets *far*, om *inte* annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet *föds* inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.

9 §²

Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, *skall* den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns *maka*, registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, *ska* den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Ett föräldraskap enligt första stycket fastställs genom bekräftelse eller dom. Det som sägs i 4 § om bekräftelse av faderskap tillämpas också i fråga om bekräftelse av ett sådant föräldraskap.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 2006:352.

3 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 a § brottsbalken ska upphöra att gälla vid utgången av april 2009.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1, 7 och 8 §§ samt 3 kap. 1 och 2 §§ lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §²

Vill en man och en kvinna ingå äktenskap inför en svensk myndighet, *skall* det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om *varken mannen eller kvinnan* är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, *skall* det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där han *respektive* hon antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i sådant fall.

Om två personer vill ingå äktenskap *med varandra* inför en svensk myndighet, *ska* det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om *ingen av dem* är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, *ska* det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där han *eller* hon antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i *ett* sådant fall.

7 §³

Äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks. Har äktenskap ingåtts inför diplomatisk eller konsulär tjänsteman eller annan, som av främmande stat förordnats att förrätta vigsel i annan främmande stat, anses äktenskapet också giltigt till formen, om det är giltigt i den stat som meddelat förordnandet.

Även i annat fall än som avses i första stycket *skall* äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där *mannen och kvinnan* var medborgare eller hade hemvist.

Även i annat fall än som avses i första stycket *ska* äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där *makarna* var medborgare eller hade hemvist.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1971:797.

² Senaste lydelse 2004:144.

³ Senaste lydelse 2004:144.

8 §⁴

Äktenskap, som skulle vara ogiltigt på grund av formfel, kan godkännas av regeringen *på ansökan av mannen eller kvinnan eller, om någondera avlidit, av arvinge till den avlidne. Sådant godkännande får lämnas endast om synnerliga skäl föreligga.*

Äktenskap som skulle vara ogiltigt på grund av formfel *får* godkännas av regeringen, *om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av en av dem som avsett att ingå äktenskap eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.*

3 kap.

1 §⁵

Äktenskapsmål *äro* mål om äktenskapsskillnad och mål *däri tvisten är*, huruvida *man och kvinna* äro förenade i äktenskap med varandra.

Äktenskapsmål är mål om äktenskapsskillnad och mål *där det är tvist om personerna är* förenade i äktenskap med varandra.

2 §⁶

Äktenskapsmål får *upptagas* av svensk domstol, om

1. båda makarna *äro* svenska medborgare,

2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare haft hemvist här sedan han fyllt *aderton* år,

3. käranden *ej* är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,

4. svaranden har hemvist här i riket,

5. saken rör ogiltighet av vigsel som förrättats av svensk myndighet,

6. i annat fall än som avses i 1–5 *regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer finner* skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att *endera maken* är svensk medborgare eller käranden *ej* kan få sin talan prövad i den stat där han är medborgare.

Äktenskapsmål får *tas upp* av svensk domstol, om

1. båda makarna *är* svenska medborgare,

2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare *har* haft hemvist här sedan han *eller hon* fyllt *arton* år,

3. käranden *inte* är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,

5. saken rör ogiltighet av vigsel som *har* förrättats av svensk myndighet, *eller*

6. *det* i annat fall än som avses i 1–5 *finns särskilda* skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att *någon av makarna* är svensk medborgare eller käranden *inte* kan få sin talan prövad i den stat där han *eller hon* är medborgare *eller har hemvist*.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

⁴ Senaste lydelse 1976:1120.

⁵ Senaste lydelse 1973:942.

⁶ Senaste lydelse 1976:1120.

5 Förslag till lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap *dels* att rubriken närmast före 22 § ska lyda "IV. Allmänna bestämmelser", *dels* att det ska införas en ny paragraf, 23 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Denna förordning gäller inte för äktenskap som ingås mellan två kvinnor eller mellan två män.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Häri genom föreskrivs att rubriken till lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan samt 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Föreslagen lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund

1 §

Annat trossamfund än Svenska kyrkan kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att *iakttas*. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Ett trossamfund kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att *följas*. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Vid tillämpningen av denna lag *skall en man och en kvinna* som är gifta med varandra anses bo tillsammans om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller den som bidrag betalas ut till visar annat.

Sambor *skall* likställas med makar.

Kommer det fram omständigheter som gör det sannolikt att två personer är sambor, *skall* dessa likställas med sambor, om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller som sådant bidrag betalas ut till visar att de inte är sambor.

Vid tillämpningen av denna lag *ska två personer* som är gifta med varandra anses bo tillsammans om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller den som bidrag betalas ut till visar annat.

Sambor *ska* likställas med makar.

Kommer det fram omständigheter som gör det sannolikt att två personer är sambor, *ska* dessa likställas med sambor, om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller som sådant bidrag betalas ut till visar att de inte är sambor.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

¹ Senaste lydelse 2005:465.

8 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap ska, med de begränsningar som följer av denna lag, upphöra att gälla vid utgången av april 2009.

2 § Den upphävda lagen tillämpas fortfarande i fråga om ett enligt den lagen registrerat partnerskap, om inte annat följer av 3 §.

3 § Ett partnerskap som har registrerats enligt lagen om registrerat partnerskap ska gälla som ett äktenskap, om parterna gemensamt anmäler till Skatteverket att de önskar det. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från och med den dag en sådan anmälan kommit in till Skatteverket.

Parterna kan välja att i stället vigas enligt 4 kap. äktenskapsbalken. Vigseln ska inte föregås av hindersprövning. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från tidpunkten för vigseln.

4 § Hindersprövning enligt lagen om registrerat partnerskap som gjorts före den 1 maj 2009 gäller efter denna tidpunkt som hindersprövning för vigsel.

5 § I fråga om ärenden om förordnande av registreringsförrättare som en länsstyrelse avgjort före den 1 maj 2009 gäller äldre bestämmelser.

9 Förslag till lag om ändring i sambolagen (2003:376)

Häriigenom föreskrivs att 1 § sambolagen (2003:376) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Med sambor avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket.

Denna lag gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift. Lagen gäller sambornas gemensamma bostad och bohag.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Det som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

¹ Senaste lydelse 2005:454.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 § och 7 kap. 1 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller sambo. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller sambon.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i detta kapitel sägs om make också gäller registrerad partner.

Det som i detta kapitel sägs om make gäller också registrerad partner.

7 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

1. befruktning av en kvinnas ägg utanför hennes kropp, och
2. införande av ett befruktat ägg i en kvinnas kropp.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i detta kapitel sägs om make också gäller registrerad partner.

Det som i detta kapitel sägs om make gäller också registrerad partner.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

BILAGA 5

Lagrådsyttrande som begärts av utskottet

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2009-02-25

Närvarande: F.d. regeringsrådet Rune Lavin, justitierådet Marianne Lundius och regeringsrådet Karin Almgren.

Könsneutrala äktenskap

Riksdagens civilutskott har den 17 februari 2009 beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över inom utskottet upprättade förslag till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om ändring i föräldrabalken,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
5. lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap,
6. lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,
7. lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
8. lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap,
9. lag om ändring i sambolagen (2003:376),
10. lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

Remissen har inför Lagrådet föredragits av utskottsrådet Monica Hall.

Remissen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Vissa bestämmelser som ingår i förslagen har redan granskats av Lagrådet (se prop. 2008/09:80 s. 68). De underkastas inte någon förnyad granskning i detta yttrande. Om en sådan bestämmelse erhållit en delvis ny lydelse genom utskottets försorg, har naturligtvis ändringen ingått i granskningen. Som nedan kommer att framgå, har också ett uttalande av utskottet om tolkningen av en bestämmelse föranlett Lagrådet att lämna synpunkter på bestämmelsens innebörd.

Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken

4 kap. 4 §

Den bestämmelse som finns i förslagets första stycke är identisk med den bestämmelse som Lagrådet granskade med anledning av den lagrådsremiss som föregick propositionen 2008/09:80. I den remiss som utskottet i detta ärende hänskjutit till Lagrådet finns emellertid ett uttalande, som inte fanns med i regeringens lagrådsremiss, om en viss tolkning av bestämmelsen (s. 36). Där anförs att det i de krav som uppställs i första stycket får anses ingå att endast den som är villig att viga såväl personer med olika kön som personer med samma kön kan komma i fråga som borgerlig vigselförrättare. De krav som uppställs är de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget. Vad som avses med uttalandet är att den som utses ska ha en viss inställning till den angivna frågan. Detta har i själva verket inget att göra med vederbörandes kunskaper och kvalifikationer. Uttalandet innehåller ett mycket viktigt krav, vilket därför bör komma till klart uttryck i bestämmelsen. Detta kan förslagsvis ske på följande sätt i första stycket:

Innan någon ... för uppdraget. Personen ska dessutom avge en förklaring att han eller hon är villig att viga såväl personer av olika som av samma kön.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.